

Severní fronta Malostranského náměstí v rané gotice*

JARMILA ČIHÁKOVÁ

Jedním z okruhů výzkumu historie Malé Strany, na němž se mohou potkat archeologický a stavebně historický výzkum, je rekonstrukce původního vzhledu a urbanistického členění Nového Města pod Hradem Pražským, založeného v roce 1257 králem Přemyslem Otakarem II. V jejím rámci pak otázka, do jaké míry přejímá raně gotické nově lokované město starší, románskou dispozici. Příspěvek je pokusem shrnout současný stav znalostí k zmíněné problematice pro prostor zástavby podél severní fronty Malostranského náměstí, ústředního prostoru nového města.

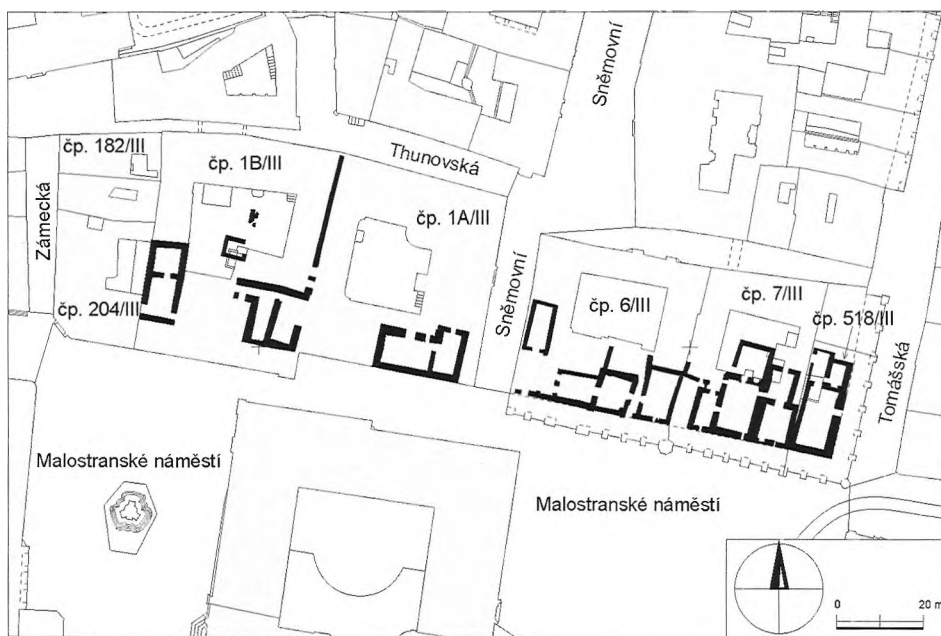
Severní frontu náměstí dnes tvoří dva bloky oddělené Sněmovní ulicí (obr. 1). Východní z bloků lemuje tzv. dolní Malostranské náměstí a skládá se z paláců čp. 6 a 7/III a sousedícího nárožního domu čp. 518/III podél Tomášské ulice, za nímž leží zadní nárožní dům čp. 8/III. Západní z bloků pak zahrnuje plošně rozsáhlý dům čp. 1/III, vzniklý v roce 1787 spojením zrušeného jezuitského gymnasia (čp. 1A) ve východní polovině objektu s budovou Dvorské komory (čp. 1B) v západní polovině areálu, ze západu lemovaný domy čp. 202–204 a 182/III podél Zámecké ulice. V průběhu oprav malostranských paláců čp. 1+6+7/III a domu čp. 518/III pro potřeby Parlamentu probíhal na jejich parcelách v letech 1994–1995 vedle stavebně historického průzkumu (ing. M. Pavlík pro čp. 1/III, ing. J. Muk pro čp. 6+7+518/III) i záchranný archeologický výzkum v průběhu stavby, na jehož vedení se v terénu s autorkou příspěvku podíleli RNDr. J. Zavřel, Mgr. J. Havrda a menší měrou PhDr. M. Omelka a Mgr. R. Tvrdlík. Namátkovým objevováním nehlášených či termínově posunutých výkopů stavby jsme se opakovaně ujistili, že se archeologickému výzkumu nepodařilo zdokumentovat veškeré likvidované historické terény. Stejně jako výzkumy stavebně historické (*Pavlík 1995; Muk 1994a, 1994b*) mají všechny etapy archeologického výzkumu, evidované podle jednotlivých čp., odevzdané nálezové zprávy, které mohou sloužit pro revizi a detailnější doplnění informací (čp. 1/III: Čiháková – Zavřel 1997; čp. 6/III: Čiháková – Havrda 2002a; čp. 7/III Čiháková – Havrda 2002b; čp. 518/III Čiháková – Havrda 2002c).

V bloku západním byla větší část plochy západního nádvoří (objektu 1B) a jedna k němu ze severu přiléhající místnost prozkoumány plošně kvůli výstavbě podzemních garáží, na všech ostatních nádvořích (čp. 1A, čp. 6/III, čp. 7/III) byla prozkoumaná plocha redukována na výkopy pro přestavbu inženýrských sítí. Vedle několika drobných výkopů pro opravu sítí v jižní budově čp. 1 probíhal výzkum i v tunelech ražených ze sklepů všech objektů východního bloku směrem ke kanalizačním řadům. Ve Sněmovní ulici mezi

* Zpracováno s podporou institucionálně financovaného VaV, projekt MKOCEZ01F2701 „Nové prameny k raně a vrcholně středověkým dějinám Prahy. Zpracování a výpověď“.

oběma bloky byl vedle profilu na stěně štolý ražené ze sklepa čp. 6/III (14/94 – řez 14) získán kompletní řez ulicí díky shora kopanému průchodu spojujícímu objekty čp. 6 a 1/III. Všechna archeologicky dokumentovaná místa byla dána potřebami stavby, žádná sonda nemohla být situována „z vědeckého zájmu“.

Nálezů situací, z nichž můžeme při řešení otázky vzhledu nově lokovaného města vycházet, bylo i přes poměrně výrazné množství archeologicky sledované plochy v zástavbě podél S fronty náměstí objeveno jen nepatrně. Silnice v dnešní Sněmovní ulici je z nich nejvýraznější, zahřebené objekty na nádvořích čp. 6 a 7/III byly poznány naprosto fragmentárně a nedostatečně.

Obr. 1: Severní fronta Malostranského náměstí se zobrazením gotických konstrukcí. Promítnutí výsledků stavebně historických průzkumů zpřístupněných pasportizací SÚRPMO do podkladů mapy Praha 1 : 500. Digitalizace M. Ďurica.

Při pokusu zjistit členění severní fronty náměstí je vodítkem nález silnice ve Sněmovní ulici, již připisovalo historická bádání 20. století ve vývoji Prahy značný význam. Vidělo v ní závěrečnou část trasy z Košíř a západních Čech do Pražského hradu jako sídla státní moci, která měla být starobylého stáří (Čarek 1964, 65; Libal 1983, 62; Hlavsa – Vančura 1983, 24). Dle názoru D. Líbala (1983, 62; 1984, 65) měla být osou, podél níž se kumulovalo sporadické a řídké podhradní osídlení před vymezením města v roce 1257. Dle archeologických profilů pořízených na obou stěnách průkopu ulic při záchranném výzkumu 11/96 vznikla nejstarší dochovaná stopa po zdejší komunikaci až ve 2. polovině 13. století, kdy ulice sloužila jako důležitá městská tepna, jejíž význam interpretuji podle

šířky použité technologie výstavby a neobyčejného množství ztracených kovových „artefaktů přepravy“ (podkovy, hřeby, závlečky – blíže viz Čiháková 2003). Protože se dochovaly i organogenní bahnité sedimenty, které se na vozovce postupem času usadily, lze konstatovat, že dochovaný řez konstrukcí vozovky je kompletní včetně jejího povrchu (obr. 2). Vozovka leží na dně výkopu, z něhož zbylo na východní straně (níže k řece) 0,3 m, a tvoří ji 0,2–0,1 m silná vrstva nasypáných opukových valounů, odolnějších než lomová opuka, záměrně sbíraných na úpatích svahů s výchozy opuky (za informací dr. J. Závělovi děkuji), na povrchu s malou příměsí valounů říčních (cca 5 %). Patinovaný povrch vozovky nemá žádnou další úpravu – povrch valounů konstrukce vozovky byl současně pojezdovým povrchem. Poměrně rychle se zanesla organogenními sedimenty s keramikou 10.–13. století a na povrchu sedimentů bylo asi okolo roku 1300 pravděpodobně položeno nové dláždění, z něhož zbyla stružka podél východního okraje vozovky (řez 1: celky SK 5+7, obr. 2). Stružka patrně sloužila k odvodu srážkových vod a k ochraně stavení stojících na klesajícím svahu východně od cesty, zejména při přívalových deštích, kdy kamenná silnice fungovala jako sběrač. Jak byl řešen pohyb po kamenité vozovce 2. poloviny 13. století s povrchem na dvou úrovních (rozdíl mezi západním a východním dochovaným fragmentem vozovky činí 0,4 m na vzdálenost 2,8 m, danou porušením recentní kanalizací – viz obr. 3), jaké bylo skutečné zapuštění vozovky oproti okolní zástavbě, jaká byla vzdálenost vozovky od zástavby, kde se pohybovali pěší, jak vystupovali z prohloubení a jak přecházeli, jsou vesměs otázky, které nedokážeme zodpovědět. Dokumentovaná šířka silnice je 8 m (šířka dnešní ulice činí 8,5 m), původní šířka byla větší. Protože na západním okraji (výše do svahu!) nebylo zastíženo zahlobnutí analogické straně východní, je zřejmé, že šířka silnice pokračovala směrem západním pod dnešní čp. 1A. Tato skutečnost je v souladu s písemnými prameny, z nichž zřetelně vyplývají posuny západní uliční fronty Sněmovní ulice až k dnešnímu stavu z roku 1724. Na nedatovaném plánu K. I. Dientzenhofera z 20. let 18. století (dle autorů pasportu přibližně z let 1726–7), vypracovaném pro Soc. Jesu jako příloha k jejich žádosti o povolení využít část nové budovy k nájemním účelům a použitím ve sporu jezuitského řádu s malostranským magistrátem (Vilímková 1966, 10–11), je znázorněna uliční čára Sněmovní ulice platná do roku 1711 (obr. 4). Odpovídá orientaci dochovaných gotických sklepních místností na JV nároží gymnasia čp. 1A/III (Pavlík 1995, 46). Při řešení otázky rekonstrukce předhusitského stavu však vyvstává otázka stáří těchto sklepních prostor.

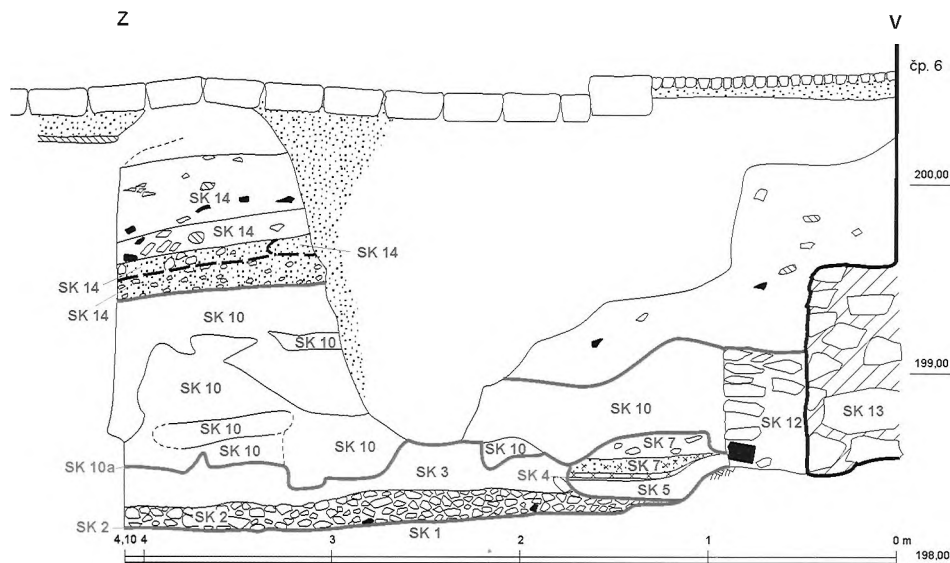
M. Pavlík považuje zmíněné sklepní prostory pod jihovýchodním nárožím čp. 1A/III za předhusitské (Pavlík 1995, 46) a mluví o nich jako o „součásti velkorysé gotické předhusitské výstavby“ (Pavlík 1995, 46; Pavlík 1968, 43). Tento dosti závažný závěr postrádá argumentaci, mluva písemných pramenů o vývoji čp. 1 takovouto interpretaci nepotvrzuje. Při zpětném sledování převodů nemovitostí a rozkrývání jednotlivých, postupně slučovaných a rozdělovaných domů se jako klíčový jeví rok 1452, kde rozdělením jediného městiště vznikly vedle sebe s konečnou platností po obou stranách hranice mezi dnešním 1A a 1B dva samostatné domy (domy U Tří labutí a U Černé růže – cf. Vilímková 1968, 1–6). Dodnes hranici mezi nimi, která je současně hranicí mezi čp. 1A a 1B, tvoří masivní gotická zeď zachovaná v přízemí (obr. 5: prvek C), která do roku 1420 nemohla existovat (viz Vilímková 1966, 5, 11). A k této parcelní zdi je v rámci čp. 1/III vázán modul čtyř pravidelných 18–19 metrů širokých parcel zřetelných v půdorysech gotických sklepů. (I když nejzápadnější z nich je rozdělena mezi Lobkovický dům U bílé luny široký cca 12 m a jeho západního souseda širokého 7 m, který byl původně součástí nárožního

domu čp. 202/III.) Do roku 1452 jsou v písemných pramenech v severní frontě náměstí zmiňovány v čp. I/III jen tři základní domy. Porovnáním zaměření stavebně historického průzkumu a analýzy písemných pramenů dle mého názoru vyplývá, že zmíněný JV nárožní sklep nepochází z doby předhusitské, ale až z doby po roce 1420, nemůže mít proto výpovědní hodnotu pro dobu počátku města a při snaze určit původní raně gotickou šířku Sněmovní ulice není směrodatný.

Dnešní Z fronta J části Sněmovní ulice (obr. 4) je dílem K. I. Dientzenhofera, navazujícím v letech 1724–26 na předcházející jezuitskou stavbu na JV nároží, realizovanou v roce 1711. Nález ubouraného zdiva před lícem základového zdiva stojící budovy z roku 1711 v řezu 2 výzkumu 11/96 dal za pravdu slovům rektora koleje klimentské, p. Josefa Millera, který přestavbu tzv. Malé koleje a gymnasia financoval, že přestavbou z roku 1711 byla starší budova zbořena do základů. Nepotvrdil názor *M. Pavlíka* (1995, 47), že při stavbě z roku 1711 byly využity starší základy. Dle *M. Vilímkové* pro stavbu z roku 1724 povolil malostranský magistrát rovnou linii východního průčelí nové budovy, které by vystoupilo do ulice o 1,25 lokte (*Vilímková* 1968, 7). V místě řezu 2 stávající základové zdivo oproti zdivu ubouranému ustupuje nepatrně zpět k západu a potvrzuje tak uliční čáru Dientzenhoferova plánu a současně potvrzuje, že vystoupení v roce 1724 se netýkalo celé délky. V písemných pramenech je zaznamenáno starší vystoupení do Sněmovní ulice z roku 1672, kdy bylo jezuitskému řádu povoleno vystoupit v délce 35 loket (cca 21 m, polovina dnešní délky Z uliční fronty této partie Sněmovní) v šíři 5,75 lokte (3,5 m). Toto povolení bylo řádu uděleno v rámci stavebních úprav schválených současně s udělením souhlasu malostranské obce s deskovým vkladem objektu čp. 1A/III za vysoký finanční obnos (*Vilímková* 1968, 7). Není vyloučeno, že vystoupením jezuitů po roce 1672 vznikl výstupek v JV obvodové zdi čp. 1A/III, zřetelný v linii starší uliční čáry na Dientzenhoferově plánu (obr. 4: linie B). Z okolnosti, že jezuité za vykročení do Sněmovní ulice malostranské obci zaplatili dvakrát – v letech 1672 a 1724, usuzují, že se vykročení týkalo různých partií východního obvodu čp. I/III a že starší záměr z roku 1672 byl realizován. Ze zmínky z roku 1525 (*Vilímková* 1968, 3) o prodeji přesně lokalizovaného SV nárožního domu v rámci čp. 1A/III, s přídomkem „pod louběmi“, usuzuje *M. Vilímková* na existenci nějakého ještě staršího loubí na východní straně domu na SV nároží čp. 1A proti faře, které se už jindy v písemných pramenech neobjevuje (obr. 4: linie D). Současné uspořádání severní části domu čp. 1A/III je Dientzenhoferovou novostavbou bez vazby na stavby předcházející, a proto údaj z roku 1525 nemůže být stavebně historickým výzkumem ověřen. Z archivních záznamů tedy vyplývá, že J polovina této jižní části Sněmovní ulice před čp. 1A/III byla do roku 1672 široká cca 12 m (8,5 + 3,5 m) a s tímto údajem je v souladu i pozice nárožního sklepa, dle mého mínění nejdříve z druhé poloviny 15. stol., jehož vzdálenost od dnešní uliční čáry činí 4 m. Hlouběji do historie posunů západní fronty Sněmovní ulice však žádné prameny nedosáhly. Ani prameny archeologické, dle nichž nejstarší situace, neslučitelná s využitím zkoumané plochy jako komunikace, je až zdivo předchůdce dnešního domu čp. 1A/III, zapuštěné do násypů 16.–17. století a zbourané v roce 1711, zřetelné na řezu 2 výzkumu 11/96 jako celek SK 15 (obr. 3).

Archeologický výzkum neposkytl žádné indicie pro potvrzení myšlenky, že by někdy v minulosti mohla být dnešní Sněmovní ulice užší než dnes. Proto je poněkud zarážející citace *M. Vilímkové* textu z roku 1436, kdy je při prodeji nárožní části dnešního paláce čp. 6/III tento lokalizován jako „dům na rohu, při uličce, kudy se jde ke kapli sv. Martina“ (*Vilímková* 1966, 2). Ve vztahu k čemu použil tehdejší městský úředník zdrobnělinu?

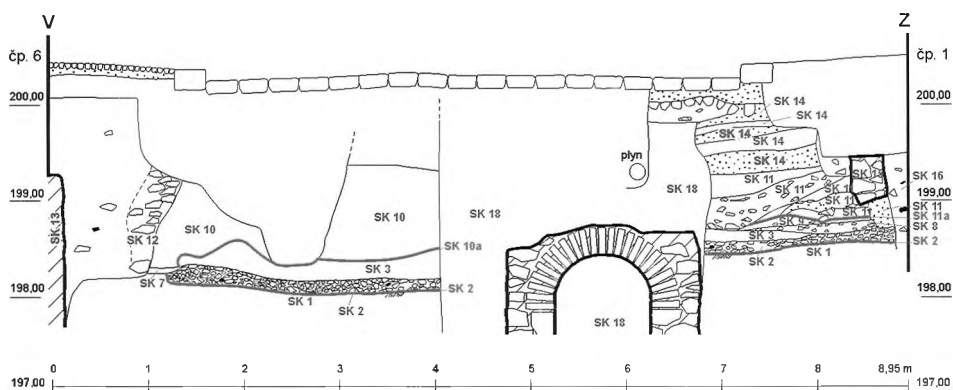
K poznání vývoje uliční sítě v severní zástavbě náměstí přispívá také informace z roku 1585, kdy po koupi východního domu v průčelí dnešního čp. 7/III v roce 1584 získal jeho majitel – urozený pan Daniel Preys, kus obecného místa, aby mohl vystoupit do Thunovské ulice „do čáry druhých domů“ (Vilímková, 1966, 4). Vyplývá z ní původní větší šířka Thunovské ulice, která je dnes oproti stavu v roce 1584 užší o šířku loubí (lze předpokládat 3–4 m – obr. 5).

Obr. 2: Sněmovní ulice, Praha 1 – výzkum 11/96, řez 1. Skladba nadloží s vyznačením interpretačních celků **SK** – trojrozměrných zeleným popisem, dvojrozměrných červenými liniemi i popisem. Celek **SK 2** – dlažba 2. poloviny 13. století položená na dno výkopu pro silnici; **SK 3** – organogenní sedimenty překrývající dlažbu ze závěru 13. století; **SK 4** – obrys stružky; **SK 5** – přirozený sediment na dně stružky; **SK 7** – intaktní vrstvy po požáru kolem roku 1300 zaplňující stružku; **SK 10** – jednorázový násyp a navýšení terénu ve 14. století; **SK 12** – zdivo předchůdce domu čp. 6/III; **SK 13** – základové zdivo stojícího domu čp. 6/III. Zaměření a kresba M. Müller.

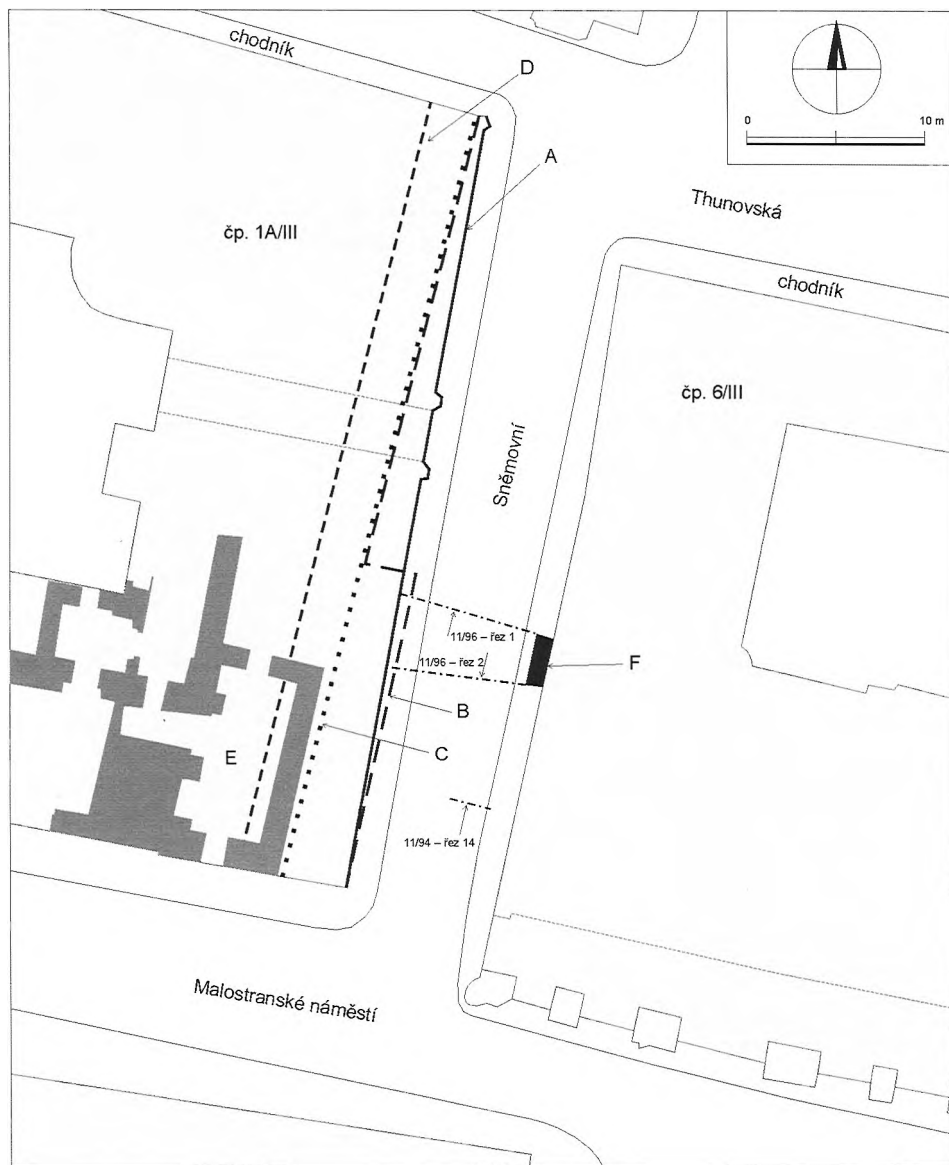
Dnešní zařazení členění severní fronty náměstí do dvou hmot bloků paláců oddělených Sněmovní ulicí je podle sledu trhů jednoznačně platné pro dobu pohusitskou. Její vzhled a členění v době předhusitské a v době lokace města zůstává předmětem bádání. Podle stavebně historického průzkumu je uprostřed východního bloku očekávána úzká ulička, jejíž stopy jsou spatřovány v úzkém, nepodsklepeném, nejzápadnějším travé paláce čp. 7/III (travé č. 6 na obr. 6), které nemá vlastní Z obvodovou zeď, ale jehož strop je zasekán do obvodové zdi souseda čp. 6/III (Muk 1994, 21). Archeologický výzkum skutečně objevil stopy komunikací, a to nejen ve východním, ale v obou blocích. Překvapivá je pozice komunikací v obou blocích a jejich téměř symetrická vzdálenost od Sněmovní ulice. Východní okraj prostoru, interpretovaného v čp. 7 jako možná komunikace, je od dnešní východní uliční čáry Sněmovní ulice, platné od 14. století, vzdálen 49 m. Západní okraj

komunikace v čp. 1/III je od západní rekonstruované uliční čáry v linii prodloužení JV sklepa, platné (dle mého mínění) nejdříve od 15. století, vzdálena 48 m. Každý z nálezů má však svou vlastní problematiku, a to pro jednoznačné spojení s řešenou problematikou dosti závažnou.

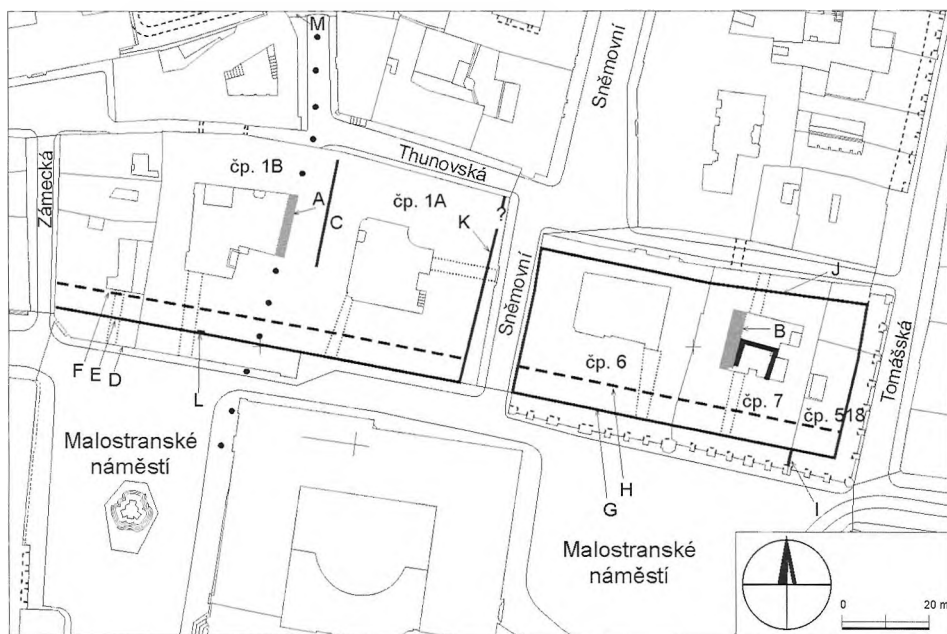
Obr. 3: Sněmovní ulice, Praha 1 – výzkum 11/96, řez 2. Středem ulice je vedená stará, nefunkční kanalizace výkopem kopaným shora, která přerušila vozovku 13. století (SK 2). Způsob spojení dvou výškových úrovní její dlažby s rozdílem 0,4 m se už nepodaří zjistit. Zaměření a kresba M. Müller.

Jednoznačně je komunikace prokázána v čp. 1/III (obr. 5) podél východní stěny nádvoří západního objektu 1B (výzkum 16/95 – celek SK 15 horizontu H 4). Vzhled cesty byl analogický nálezů ze Sněmovní ulice, také se dá označit jako kamenná silnice. I zde byla zjištěna kompletní skladba dlažby, v tomto případě zakonzervovaná krytem z přirozeně nanesených svahovin. Ani zde nebyl povrch dlažby speciálně upraven a povrch valounků konstrukce silnice byl současně pojezdovou plochou. Stejně jako ve Sněmovní ulici, i zde leží opukové valouny a valounky na dně výkopu (obr. 7), neboť silnice nevznikla pouhým překrytím stávajícího povrchu opukovými kameny. Všudypřítomná vrstvička heterogenního složení (určujícího způsob jejího vzniku asi při kopání či přemísťování zeminy) lemuje bázi zemního zásahu a leží na jeho dně. Výzkum zastihl samotný západní okraj výkopu i dlažby v šířce 1,6 m, další pokračování dlažby směřovalo pod východní dvorní křídlo čp. 1B. Malá mocnost dlažby 0,1 m je proto platná jen pro okraj cesty, její původní šířku a skutečnou mocnost na frekventovaných místech neznáme. Problém této silnice je s jejím datováním. V době stavby se na dno dostala keramika 12. století, v přirozeně nanesených sedimentech dlažbu překrývajících je jako nejmladší nález keramika s klasicky zduřelým okrajem ústí nejpozději z první poloviny 13. století. Protože sedimenty překrývající dlažbu jsou v tomto místě nejmladší terénní (?) vrstvou, zbylou po následném zplanňování terénu, lze nadále vycházet jen z torz zahloubených objektů. Jednoznačné datum ante quem pro zánik nikoliv této konkrétní dlažby, ale této komunikace obecně, je až nález dvou velkých torz hrnců cca z počátku 14. století, objevených v objektu (16/95 – obj. 8) zapsaném do prostoru komunikace, která tak již v té době ztratila svou funkci. Průběh silnice je dokumentován do vzdálenosti cca 18 m, přičemž nejvzdálenější (nejse-

Obr. 4: Sněmovní ulice, Praha 1. Lokalizace archeologických profilů v trase ulice a posuny západní regulační čáry ulice. (A) (černá) dnešní fronta vzniklá přestavbou v letech 1711 a 1724; (B) (hnědá) fronta z plánu K. I. Dientzenhofera předcházející výstavbě linie A. Výstupek do prostoru v jižní části může být vykročení do veřejného prostranství zakoupené Soc. Jesu v roce 1672.; (C) (modrá) ideální fronta před vystoupením jižní části (snad do roku 1672); (D) (červená čárkovaná) hypotetická vnitřní stěna loubí zmíněného v roce 1525, dle M. Vilímkové z východní strany domu, ve vzdálenosti 3 m (odhad minimální šířky loubí) od linie C; (E) gotický sklep pod jihovýchodním nárožím jezuitského gymnasia; (F) zdívo na hlinu předchůdce dnešního paláce čp. 6/III. Polohopisný obsah byl odvozen z katastrální mapy. Digitalizace do mapového podkladu M. Ďurica.

vernější) bod dlažby je vzdálen od regulační čáry náměstí platné do roku 1583 (tj. od jihu, viz níže) cca 33 m, od dnešního severního okraje bloku pak cca 14 m. Při pohledu na okolí referované lokality se stává v této souvislosti nápadná bezejmenná ulička k dnešnímu britskému velvyslanectví, která je s trasou námi dokumentované dlažby v mírně zvlněné linii, směřující dále k jihu podél románského kostela sv. Václava (obr. 5). Předpokládám, že nejsme daleko od pravdy, jestliže tuto dlažbu z čp. 1B/III s nálezovým prostředím doby románské interpretujeme jako pozůstatek po cestě vedoucí od jihu podél Z průčelí kostela sv. Václava šikmo svahem, snad k pohřebišti a ke kostelu sv. Michala. Na základě současných informací není možné rozhodnout, zda tato komunikace je románská či až z doby

Obr. 5: Severní fronta Malostranského náměstí se zobrazením komunikací, regulačních čar náměstí a ulic vymezujících severní bloky, polohy románského kostela sv. Václava a některých gotických konstrukcí. (A) silnice zastřižená na nádvoří čp. 1B/III. Tečkami návrh jejího průběhu (doba románská nebo raně gotická); (B) prostor interpretovatelný jako komunikace zastřižená na nádvoří čp. 7/III; (C) rozhraní dvou domů vzniklých rozdělením jednoho měštitště mezi lety 1420–1452; (D) linie loubí Lobkovickeho paláce vystavěného po spojení domů v roce 1583; (E) regulační čára náměstí do roku 1583 – raně renesanční; (F) hypotetická regulační čára gotická západního bloku v případě, že linii E tvoří pilíře loubí; (H) hypotetická regulační čára gotická východního bloku v případě, že z ní v roce 1519 vystoupil pan Hisslerle z Chodů a z linie G bylo vykročeno až poté; (I) předstupující loubí stavěné gotickou technologií; (J) regulační čára Thunovské ulice ve východním bloku před vystoupením sousedů pana Daniela Preyse, který vystoupil po nich v roce 1585 (šířka odhadem). Raně renesanční regulační čára Thunovské ulice v bloku západním podél čp. 1/III je otázka zcela otevřená; (K) západní regulační čára Sněmovní ulice platná snad do roku 1672; (L) archeologická sonda IV výzkumu 16/95, která zachytila západní líc renesančního zdiva; (M) velvyslanectví Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku. Polohopisný obsah byl odvozen z katastrální mapy. Podklady J. Čihákové a M. Müllera digitalizoval M. Ďurica.

lokační, v případě prvním zda po lokaci města plnila ještě svoji funkci, popř. zda po lokaci města nebyla její funkce změněna – např. z hlavní ulice na ulici vedlejší zřízením široké vozovky Sněmovní ulicí.

V bloku východním není komunikace zachována tak pregnančně jako v bloku severním a její existence je doložena spíše souborem indicií, na rozdíl od situace v čp. 1/III však začleněním do stratigrafie podstatně lépe datovaným. Partie, kterou interpretuji jako komunikaci, leží při západním okraji palácového nádvoří čp. 7/III (obr. 5). Její nejmladší středověká vrstva je tvořena násypem břidlicové drtě na loži z říčního písku (celek SK 27 výzkumu 32/94) jako úpravy prostranství, z níž po druhotném snížení planýrkou na kótě 195,90 pro stavbu Šternberského paláce zbyla nejvyšší dochovaná mocnost 0,32 m. Tuto úpravu nelze datovat blíže než „někdy po počátku 14. století“. Interpretace prostranství zpočátku veřejného vychází z výrazného rozdílu mezi naprosto zničenými stratigrafiemi ve východních třech čtvrtinách nádvoří, stejně jako na všech nádvořích ostatních (např. čp. 1B obr. 8), a takřka netknutým stavem intaktního středověkého souvrství v západní čtvrtině plochy nádvoří. Od doby románské jsou v něm registrovány jen planýrky, ale žádný zahluobený objekt, což je nálezořá situace pro středověké dvory značně nestandardní. Z doby lokace města by v západní čtvrtině nádvoří snad mohla pocházet planýrka a následný násyp (výzkum 34/95 – celky SK 15 a SK 16), což by nevylučoval sled vrstev, avšak keramické nálezy z násypu jsou starší a poukazují tak spíše na provedení planýrky v době románské.

Zatímco by se zdálo, že objevem prostoru, který pravděpodobně do 14. století včetně sloužil jako komunikace (velmi) přibližně půlicí východní blok severní fronty náměstí, se potvrdil předpoklad ing. J. Muka a situaci lze pokládat za vyřešenou, není to závěr zcela pravdivý. Snaha skloubit archeologický, stavebně historický a archivní průzkum čp. 7/III se ukázala jako bezvýsledná. Problém spočívá v neshodě lokalizace uličky předpokládané stavebně historickým průzkumem severně od 6. travé loubí a lokalizace archeologicky objevených stop po komunikaci, objevených ale v pásu sousedního 5. travé loubí, doprovozené neřešitelnými potížemi při identifikaci nemovitostí podchycených trhy v reálné dispozici domu.

Archeologicky byla doložena šířka zpevněné plochy v pásu 5. travé na 5 m. Šířku původního prostranství již nelze zjistit, neboť pás 6. travé je podsklepen. Pokud by šířka uličky zabírala obě travé (5. + 6. travé loubí), pak by odpovídala šířce 9,5 m (9 m = 15 loktů je šířka východního domu dle J. Muka 1994, 22), což je rozsah neslučitelný s představou uličky. Pokud by byla ulička pouze v pásu 5. travé, je otázkou, proč by byl pás 6. travé na západní straně uličky připojen přes uličku k čp. 7 východně od uličky a ne k bezprostřednímu sousedovi – čp. 6/III na západě. Jihozápadní část nádvoří je však dobrým stavem zachování raně středověkých terénů v tomto prostoru natolik výjimečná, že interpretace funkce tohoto prostoru v pásu 5. travé jako veřejné uličky či ulice je na místě. Východiskem (z nouze) je úvaha, že dispozice veřejného prostranství zaniká ve 14. století, ale ještě před příchodem roku 1354 s první písemnou zprávou, za nějaké výrazné změny, při níž je prostor bývalé uličky vyčleněn pro funkci, při které nejsou prováděny zemní zásahy typické pro využívání dvorů. Po analýze sledu trhů, jak jej poznal archivní průzkum (Vilimková 1966), dle mého mínění zde od roku 1354 již pro uličku není místo.

Od poznání rytmu střídání hmot domů a komunikací se odvíjí možnost rozlišení a identifikace jednotlivých předhusitských parcel, ale dobrat se retrospektivní metodou k tomuto cíli je cesta trnitá a neúspěšná. Šírku raně gotických parcel se nepodařilo objevit ani archivním, ani stavebně historickým, ani archeologickým výzkumem. Vzhledem ke ztrátě první městské knihy jsou známy prodávané nemovitosti a jejich změny až od doby o 100 a více let pozdější – např. pro čp. 7/III od roku 1354, pro čp. 1/III od roku 1404. V obou případech jsou domy ve 14. století širší než výsledná zástavba, jak se koncipovala v době pohusitské. Při jednoduchém, čistě teoretickém zkusmém výpočtu šířky předhusitských parcel, vycházejícího ze sledu trhů uvedených M. Vilímkovou, vyplývá, že dům čp. 7 by měl ve 2. polovině 14. století šírku 27 m a domy v čp.1 šírku po 22–25 m (pohusitské čtyři domy vznikly z původních tří domů – viz výše). V těchto výpočtech však nejsou zohledněny eventuelní výše zmíněné vedlejší komunikace procházející bloky přibližně v polovině. Takto rozlehlé parcely na straně k Hradu by indikovaly značně zámožné prostředí, které je v případě jednoho domu v čp.1/III doloženo i nálezem v té době velmi luxusní kolekce stolních nádob a dutého skla z doby okolo r. 1300, v níž nechybí ani skleněný, zlatem zdobený „allepský pohár“ (kresba souboru skla in: Čiháková 1999, str. 26). Předpoklad J. Muka, že lokační parcely v čp. 7/III měly šírku 9 m, je (také) východiskem z nouze, když se nepodařilo reálné 3 pásy sklepů v šířce po 9 m identifikovat mezi majetkovými převody evidovanými v písemných pramenech (1354–1476–1684), a proto rytmus 9 m širokých pásů byl přisouzen době starší, době bez písemných záznamů (Muk 1966, 44). Samotné sklepy v krajních ze tří pásů v čp. 7/III jsou v rámci gotiky nedatovatelné, střední z nich pochází z doby okolo r. 1500 (Muk 1994, 23).

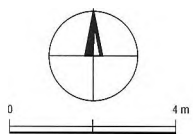
Vedle rytmu uliční fronty a šířky parcel vyvstává v rámci sledované problematiky otázka polohy raně gotické severní regulační čáry náměstí. Je úzce spojena s problematikou loubí, jimiž bylo postupně ukrajováno z původně veřejného prostranství a jejichž přeměnami v obezděnou součást domu se postupně měnila šírka i vzhled ulic a veřejných prostranství. Je nutno konstatovat, že ani v západním ani ve východním bloku paláců není lokalizace nejen předhusitské, ale ani pozdně gotické regulační čáry náměstí jednoznačná. Ani v západním, ani ve východním bloku se nedá analýzou všech tří druhů pramenů jednoznačně určit, kolika pásy loubí bylo do původního prostoru raně gotického náměstí vlastně vykročeno – zda dvakrát anebo jen jedenkrát.

V západním bloku čp. 1/III je momentem otevírajícím problematiku gotické regulační čáry dřevoryt Jana Kozla a Michaela Peterle z Annabergu. Dnešní uliční fronta areálu čp. 1/III probíhá na dvou liniích (obr. 5). Zadní je spojením fronty Nerudovy ulice, čp. 1A/III a vnitřní zdi loubí před paláci čp. 6+7 východního bloku. Přední linie je obvodem bývalého loubí, jímž při velké Lobkovické přestavbě v letech 1583 – cca 1595 po skoupení obou sousedních domů v roce 1583 vystoupil Ladislav st. z Lobkovic do prostoru náměstí po celé šířce nově vznikajícího paláce. Toto loubí bylo záhy, již v době vzniku veduty Filipa van den Bosche v roce 1606, zazděné a stalo se součástí paláce, dle M. Pavlíka patně kvůli statickým poruchám (Pavlík 1995, 51). Rozpor v lokalizaci regulační čáry nastává při porovnání písemných záznamů s vyobrazením severní fronty náměstí na dřevorytu Jana Kozla a Michaela Peterle z Annabergu z roku 1562. Z vyobrazení vyplývá, že v roce 1562 byla severní strana náměstí lemována souvislým pásem loubí tehdejších tří domů, zatímco podle písemných pramenů jako první z pozdějšího čp. 1/III dostal

od malostranského magistrátu povolení vystoupit před svůj dům až 12 let poté F. Schubart v roce 1574. Své loubí začal, ale nedokončil, na rozdíl od západního souseda, Lobkovického majitele domu „U bílé lupy“, který svoje loubí realizoval někdy před rokem 1583, aniž by se však promítlo do písemných pramenů. Podstata rozporu spočívá v otázce, jestli do prostoru raně gotického náměstí bylo hmotou západního bloku postupně vykročeno dvěma pásy loubí, před rokem 1562 a po roce 1583, anebo bylo vykročeno jen jedenkrát – po roce 1583, a vyobrazení na dřevorytu Jana Kozla je fikce. Pouze ve druhém případě by byla dnešní zadní linie čáry náměstí současně regulační linií raně renesanční i gotickou.

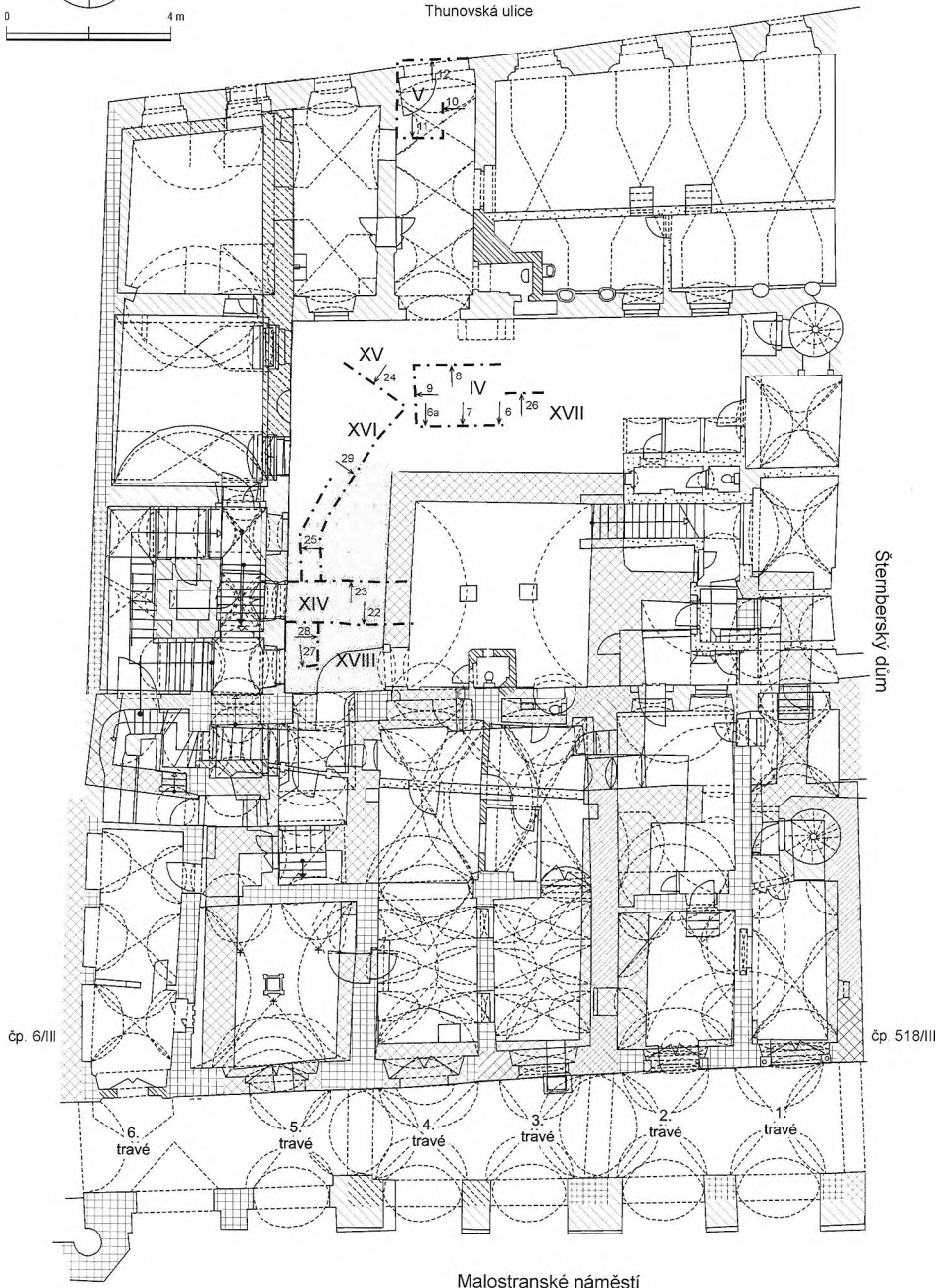
Ze sousedského sporu vyvolaného v roce 1587 nově stavěným Lobkovickým loubím dle autorů pasportu vyplývá, že podloubí zde již existovalo, ale v ustoupilé linii (*Pavlík – Vilímková 1968*, 63). Současně ze sporu vyplývá, že Ladislav z Lobkovic po roce 1583 vystoupil do náměstí na základě povolení, které měl majitel východního domu v rámci pozdějšího Lobkovického paláce F. Schubart. Novou informaci přinesl stavebně historický průzkum v roce 1995 objevem sgrafit v prvním a druhém patře zdi kolmé k uliční čáře náměstí, podle pozdějšího pozorování v době stavby v roce 1997 spočívající na původně otevřeném oblouku. Prokázal tak, že před spojením všech tří domů v roce 1583 měl původní Lobkovický dům „U bílé lupy“ loubí. To však nemohlo být předlohou pro dřevoryt z roku 1562, neboť nemělo dlouhého trvání. Nálezci zdůrazňovaná zachovalost a čistota sgrafit dokládá autorům pasportu z roku 1995 „velmi krátkou dobu přístupnosti povětrnostních vlivů“ (*Pavlík 1995*, 51; *Pavlík 1996*, 268) – určitě je tak vyloučena doba přes 20 let mezi vznikem dřevorytu Jana Kozla z roku 1562 a přestavbou po spojení Lobkovického domu s oběma sousedními domy v letech 1582 a 1583. Překvapuje však malá šířka nově odkrytého loubí, kdy vzdálenost mezi jeho V fasádou, zdobenou v 1. a 2. patře sgrafity, a JV koncem sklepa sousedního západního domu přikoupeného k Lobkovickému domu až v roce 1582, činila pouhých 7 m, což samo o sobě otevírá řadu otázek.

Dle *M. Pavlíka (1995, 50)* dřevoryt Jana Kozla a Michaela Peterle z Annabergu „zobrazil Prahu v době prvního rozmachu renesanční přestavby gotického města poměrně věrohodně. Tři objekty dnešního čp. 1B jsou zřetelně vyobrazeny, mají loubí a vysoké, původně patrně gotické, posléze renesančně upravené štíty i motivy gotických lichých oblouků na fasádách, které se skutečně v Praze vyskytovaly.“ *M. Pavlík* současně konstatuje, že „Pilíře loubí lze v linii gotické parcelní čáry (tzn. linie V části čp. 1 a pokračující v Nerudově ulici – pozn. JČ) v plánu i ve strukturách hloubkových zdí suterénu a přízemí vystopovat, i když právě tato čelní zeď byla jinak po posunutí parcely k jihu zcela vybourána.“ (*Pavlík 1995, 50; Pavlík 1996, 268*) Chápu tato slova tak, že *M. Pavlík* počítá v čp. 1B s existencí pilířů z roku 1562 v linii dnešní fronty náměstí čp. 1A (zadní linie). Archeologický výzkum přispěl k otázce hypotetického loubí zobrazeného v roce 1562 nálezem nárožního základového zdiva bezpečně ukončeného ze západní (a jižní) strany lícem v trase bývalé uliční čáry platné do roku 1583 (16/95 – sonda IV). Podzemní zdivo je datováno ad quem zabudovanou 5 cm vysokou cihlou a ante quem mladším zdivem, kterým je právě východní zeď domu „U bílé lupy“, nesoucí ve svých patrech renesanční sgrafita osamoceného předstupujícího krátkého loubí. Zda jsme dokumentovali nároží domu v uliční frontě vedle průjezdu nebo okraj pilíře loubí, by měli rozhodnout stavební historikové se znalostmi o výskytu základových zdí podél uliční čáry pod vjezdy a jinými přístupovými otvory porušujícími souvislost zdí fasád. Nápadný je také podzemní stavební zásah mezi řezy 27 a 28 sondy VIII výzkumu 16/95, právě v místě, kde mohl být eventuelně očekáván další pilíř raně renesančního loubí.

- ☒ přízemní podlaží
- ☒ sklepní podlaží
- ☐ úprava komunikace

Thunovská ulice

⇨ **Obr. 6:** Malostranské náměstí čp. 7/III – Praha 1. Situace gotických konstrukcí podzemních i nadzemních a nejmladší úpravy tzv. uličky provedené nasypáním břidličného štěrku. Promítnutí výsledku a zaměření archeologického výzkumu (M. Müller) do plánů pasportizace SÚRPMO. Digitalizace M. Đurica.

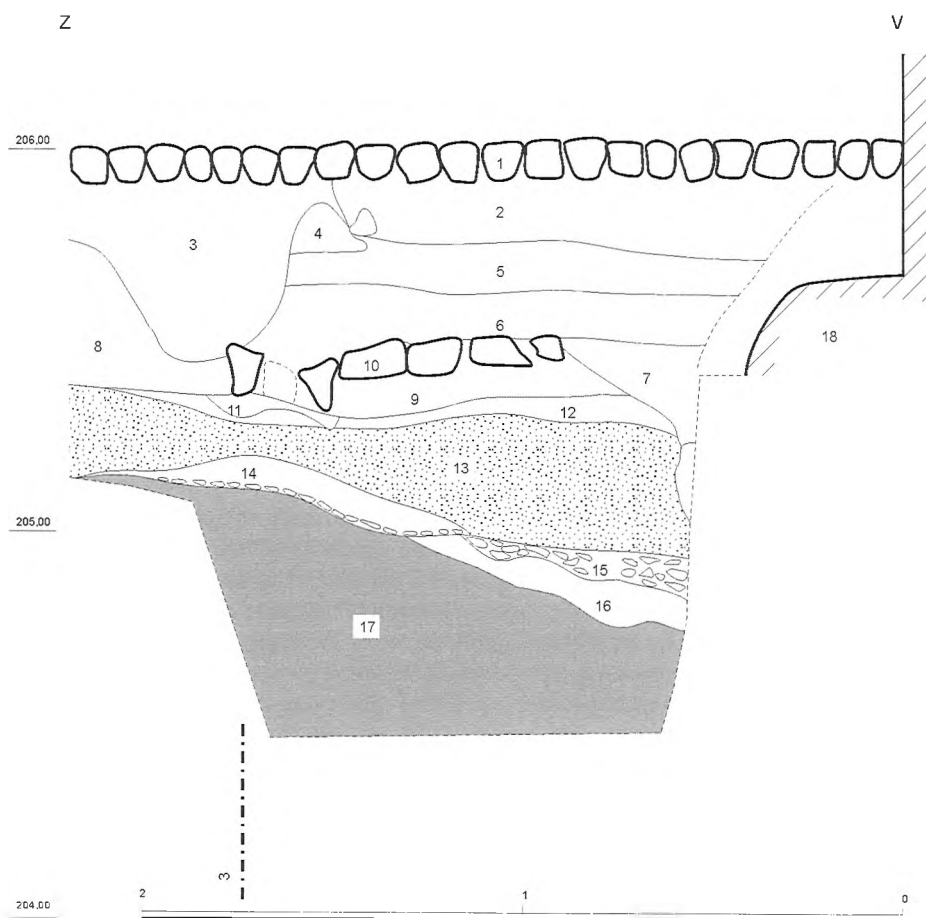
Je zřejmé, že fronta náměstí v zadní linii (Nerudova – čp. 1A – vnitřní zeď loubí čp. 6/III) je raně renesanční. A je-li pravdou, že ona linie byla tvořena raně renesančním loubím, jak naznačuje dřevoryt Jana Kozla a Michaela Peterle z Annabergu, konstatování M. Pavlíka o stopách pilířů v dispozici suterénu i přízemí a možná i archeologický nález v sondě IV, pak starší – gotická – regulační čára náměstí je ještě severněji o dalších několik metrů.

Z druhé – jižní strany by se čára náměstí měla projevit obvodem veřejného prostranství. Archeologický výzkum potvrdil, že jižní okraj domu čp. 1B/III vně raně renesanční regulační čáry byl dlouho veřejným prostranstvím, na němž vznikl sled dlažeb prokládaných přírodními sedimenty splachů. Jeho nárůst byl ukončen až rokem 1583, kdy byly sloučeny původní tři domy v rukou jednoho majitele a mohla být zahájena výstavba reprezentačního paláce, který o šířku loubí 6,3 m vykročil ze severu do plochy náměstí. Na několika místech byl zastížen nejstarší povrch tohoto veřejného prostranství platného do roku 1583, jako výsledek starobylé – buď románské nebo raně gotické úpravy (obr. 9). Stejně jako u silnice podél V strany nádvoří čp. 1B/III, ani na tomto veřejném prostranství v místě pozdějšího loubí z roku cca 1583 nespočívala úprava v pouhém překrytí stávajícího povrchu opukovými valouny. Ležely na dně rozsáhlého zásahu, o jehož hloubce svědčí skutečnost, že pod jeho dnem zůstaly dochovány jen nejhlubší partie do podloží zahloubených objektů 12. století, z nichž zbylo jen od 5 do 40 cm mocnosti. Lze konstatovat, že beze zbytku odstranil veškeré dosavadní nadloží včetně původních povrchových podlažních vrstev a jeho cílem byla úprava otevřeného prostranství. Výzkum ve výkopech pro inženýrské sítě však oproti očekávání původní severní frontu náměstí nezachytil. Naopak v řezu 26 výzkumu 16/95 doložil pokračování pozdně gotické dlažby ještě 3,6 m severně za raně renesanční frontu náměstí platnou do roku 1583, její případné další pokračování k severu bylo skryto za pažením. Jinou – nejstarší dlažbu (horizontu H4), postupně stoupající, se podařilo řezem 26 souvisle dokumentovat až do vzdálenosti 6,8 m severně za uliční čáru do roku 1583, kde vyklínila v úrovni dnešního průjezdu. Protože se nám ve směru severojižním podařilo získat profil jen jediný, bez paralelního pro srovnání, není vyloučené, že jsme řezem 26 pro dobu pozdní gotiky nezastihli veřejné prostranství, ale vjezd na gotickou parcelu. Na druhou stranu spodní – nejstarší dlažba prostoru, jak je zmíněno výše, mohla být románská a nemusela přežít zánik románského prostředí, její souvislost s lokačním raně gotickým městem není prokázána. Zjištěné nálezy dvou dlažeb, zasahujících poměrně daleko severně za raně renesanční čáru náměstí, tak otázku severní hranice raně gotického náměstí také jednoznačně nevyřešily.

Ve východním bloku je momentem dávajícím podnět k úvahám o dvojím vystoupení do veřejného prostranství existence loubí před domem Bašta za Hisserleho z Chodů prokázána v r. 1525.

Urozený vladyka pan Mikuláš Hisserle z Chodů koupil dům zvaný „Bašta“ v roce 1515. V roce 1519 oznámil obci, že má úmysl stavět „na vejš“. Zamýšlel vystoupit do

stejně čáry, jako mají domy sousední, přičemž každému z obou sousedů by zastavěl nějaká okna. Jeho žádost dosvědčuje existenci loubí před domy jeho sousedů již před rokem 1519. Skutečnost, že se Hisserle z Chodů s oběma sousedy vyrovnal (západnímu z nich zastavěl dvě okna), a také vzhledem ke zvýšení prodejní ceny ze 230 na 550 kop míšeňských, když dům v roce 1525 prodával, dosvědčuje, že loubí vystavěl. Při hledání původní uliční čáry platné před rokem 1500, z níž hodlal vystoupit v roce 1519 pan Hisserle z Chodů podle vzoru svých sousedů, kteří z ní vystoupili již před ním, však vyvstává problém při porovnání údajů o stavbě pana z Chodů se stanoviskem vejchozí komise z roku 1620.

Obř. 7: Sněmovní čp. 1/III, Praha 1 – výzkum 16/95, řez 1. Část profilu románské či raně gotické komunikace (vr. 15). Přirozené svahoviny s keramikou 1. poloviny 13. století vrstva 13, šedé podloží vrstva 17. Zaměření a kresba M. Müller.

Komise v roce 1620 měla vyřešit sousedské spory vyvolané stavebními úpravami v domě Bašta. Ze záznamů komise vyplývá, že dům Bašta po požáru v roce 1541 neměl stejná práva jako jiné domy – za trest se nesměla změnit jeho půdorysná ani výšková dispozice oproti stavu v roce 1541 – „dle starých zápisů dům nesmí být stavěn jinak a výše než jak byl doposud“ (*Vilímková 1966*, 12). Proto až do počátku 17. století neměl podloubí, jak dosvědčují i ikonografické prameny z počátku 17. století. Tento nález komise je však v rozporu s uskutečněnou stavbou pana Hisserle z Chodů z doby o 100 let dříve. V roce 1620 nesměl majitel domu Bašta vystavět loubí a vykročit tak do linie svých sousedů, protože nesměl změnit rozsah domu oproti stavu v roce 1541. Avšak z písemných pramenů vyplývá, že dům Bašta měl loubí již v roce 1525, před rokem 1541. Znamená to, že vnitřní (severní) stěna dnešního loubí je uliční čarou platnou v roce 1541, z níž ostatní sousedé vykročili do náměstí až po roce 1541? Otázka je, zda vydáním zákazu, potvrzeného rozhodnutím komise v roce 1620, byl stav před vypuknutím požáru roku 1541 a) konzervován nebo b) zmenšen. Ad a): Zakonzervování stavu by znamenalo, že rozloha dnešního domu bez loubí v sobě zahrnuje loubí z roku 1519–1525 a sousedé domu Bašta provedli po roce 1541 druhé vykročení do obecního prostoru. Uliční čára platná do doby okolo roku 1500 by tak byla o jedno loubí severněji od dnešní vnitřní (severní) stěny loubí. Ad b): Pokud rozhodnutí komise v roce 1620 potvrdilo zmenšení rozlohy domu po požáru 1541 jeho zkrácením o předsazené loubí, již v roce 1519 povolené a mezi lety 1522–25 realizované (*Vilímková 1966*, 9), znamená to jen jediné vykročení do prostoru náměstí a uliční čára platná do doby okolo roku 1500 by korespondovala s dnešní vnitřní stěnou loubí.

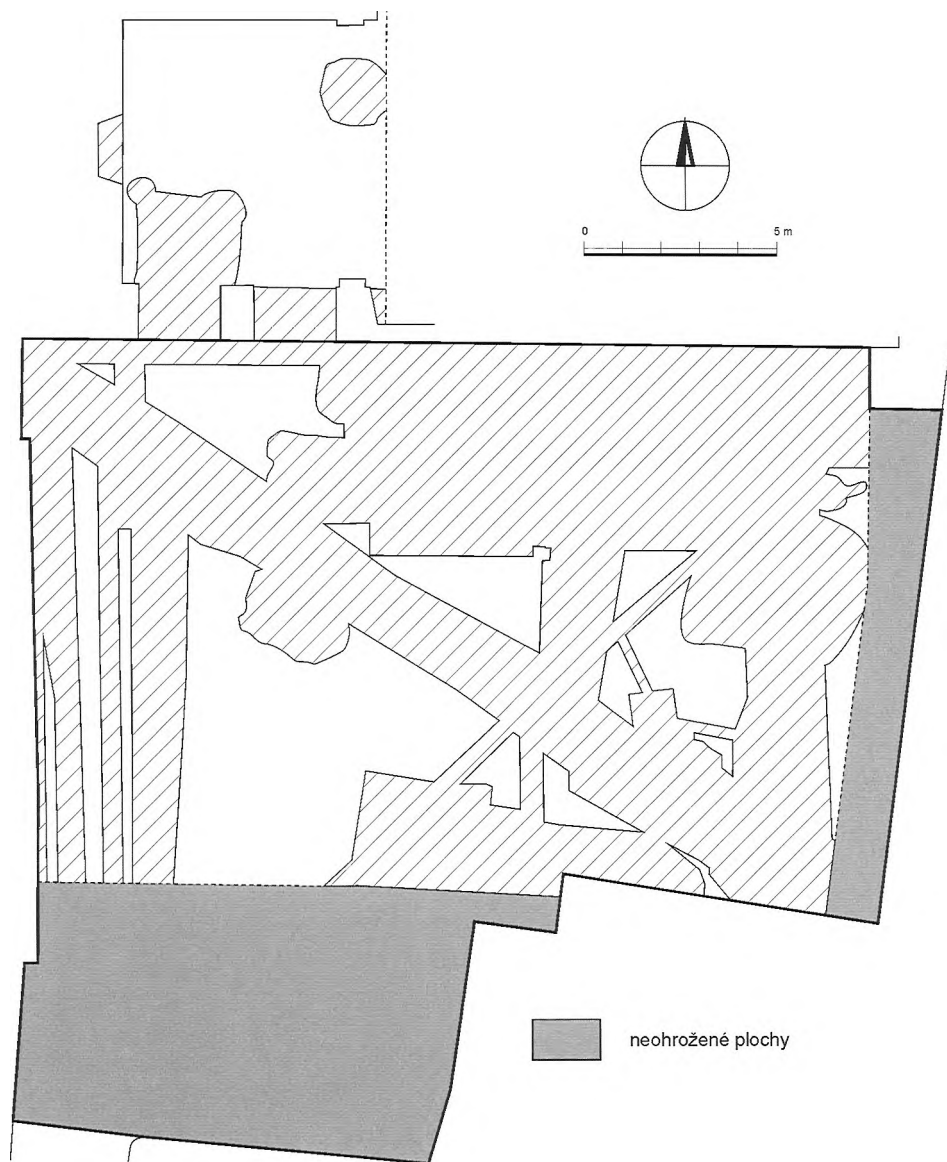
Při analýze poznámek o loubí pana Hisserle z Chodů vyvstal neřešitelný problém při identifikaci domu Bašta propojením archivních a stavebně historických pramenů. Nelze propojit výsledky archivní rešerše M. Vilímkové o držitelích domu Bašta, totožného s dílem původního jediného domu, který roku 1477 odprodal tehdejší majitel Václav Unhošťský za 60 kop Jiřímu Stříbrskému, s výsledky stavebně historického průzkumu J. Muka. Ten za dům Bašta v době okolo roku 1520 pokládá část paláce v pásu 3. + 4. + 5. travé (*Muk 1995*, 21–23), zatímco o 100 let později ze stanoviska vejchozí komise z roku 1620 ve spojení s dispozicí ustupující části dnešního průčelí vyplývá, že dům Bašta se v roce 1541 rozkládal v pásu 5. + 6. travé dnešního loubí (obr. 6).

Vycházíme-li z posudku vejchozí komise z roku 1620 o zákazu předstoupit do uliční čáry sousedních domů je jednoznačné, že dům Bašta je dodnes zachován v šířce k severu ustupující části paláce, Tato část má na loubí jen terasu, zatímco sousední domy mají na loubí své palácové místnosti. Šířka domu, který po roce 1541 nesměl z trestu změnit svůj objem, tak činí v roce 1620 pouhých 11 m a zaujímá jen dvě krajní (západní) pole klenby loubí. Jak vyplývá ze soupisu archivních zpráv shromážděných M. Vilímkovou, vede od nákupu hraběte ze Šternberka z roku 1664 zpět do roku 1477, kdy vznikl rozdělením do té doby jediného domu samostatný dům Bašta, poprvé takto označený při trhu 1496, téměř souvislá linie majitelů. Není mezi nimi žádný, který by současně držel i východní část původního domu, kdy by jedině mohlo dojít k dispoziční změně v půdorysu obou domů, aby bylo možné předpokládat, že původně byla šířka domu Bašta větší, ani není v pramenech shromážděných M. Vilímkovou zaznamenán žádný trh na úkor jednoho z domů. Naproti tomu dle J. Muka je západní dům zvaný Bašta široký ne 11, ale 20 m (*Muk 1994*, 21), protože za hraniční zeď mezi západním domem Václava Unhošťského a východním domem Jana Stříbrského, vzniklými rozdělením v roce 1477, autor pokládá

masivní hloubkovou gotickou zeď mezi 2. a 3. polem klenby loubí od východu. Šířka dnešního paláce je 28 m a loubí před ním má 6 polí kleneb. První a druhé klenební pole od východu je jistě před domem východním (Václava Unhošťského, před rokem 1684 doktora Franchimonta) či jeho částí, páté a šesté klenební pole od východu je před domem Bašta (Jiřího Stříbrského, před rokem 1684 hraběte Šternberka). Komu však v gotice náležela část domu za třetím a čtvrtým klenebním polem (tj. sklep a přízemní síň na střední pilíř – dle J. Muka Hisserleho z Chodů), vnímám jako nevyřešený problém. Pokud opravdu k domu Bašta, jak by svědčily gotické portály ve sklepech, které velkou prostorem se středním pilířem za 3. a 4. polem spojují s gotickým sklepem na západě za 5. polem (*Muk 1994, 23*), pak by nařízení vejchozu 1620 nebyla dodržena a dům by měl neorganicky členěné průčelí, jehož polovina by respektovala starou uliční čáru dle nálezu vejchozu, zatímco druhá polovina průčelí domu by předstoupila na celou šířku loubí. Z písemných pramenů takováto úprava není zřejmá, a protože se pan Hisserle vyrovnal s oběma svými sousedy, je zřejmé, že k vystoupení loubí v roce cca 1520 došlo v celé šíři průčelí domu Bašta.

Na základě písemných zpráv je lokalizace regulační čáry náměstí platné do roku 1500, před stavbou loubí Hisserlem z Chodů, neřešitelná. Stavebně historickým průzkumem J. Muk objevil v hraniční zdi sousedního domu čp. 518/III úsek zdíva postavený gotickou technikou, vybihající nad dnešní loubí (*Muk 1994, 18*: „... zdivo z gotických vysokých cihel, dokonce s typickým řešením spár plastickými nasazenými profily. Úsek se nachází nad dnešním loubím, které tedy zde bylo již v gotice.“). Pokud je zcela vyloučeno použití takovéto technologie po roce 1525, bude možné díky tomuto objevu stavebně historického výzkumu soudit, že rozloha domu „Bašta“ byla o loubí představené v letech 1519–1525 zkrácena, a že uliční čára platná do doby kolem roku 1500 korespondovala s dnešní severní stěnou loubí.

K otázce identifikace raně gotických parcel by teoreticky mohly přispět i nálezy archeologických stop po objektech spojených s plněním funkcí běžných pro prostředí gotického města, jako jsou kamenná či dřevonohliněná stavení, studny, jímky, parcelní zdi, výrobní objekty. Při záchranném archeologickém výzkumu, dokumentujícím svým rozsahem jen části z nepodsklepených prostor, celkem jen nepatrný zlomek z areálu náležejícího v severní frontě obvodové zástavby náměstí Parlamentu ČR, bylo nalezeno objektů z doby předhusitské jen nepatrně (obr. 11). Vzhledem k charakteru genese dochovaných stratigrafií s radikálními plánýrkami z nich zbyly jen hlouběji zapuštěné partie, později vesměs poškozené mladšími výkopy. Kvůli jejich naprosto fragmentárnímu stavu poznání, nejen v důsledku mladších poškození, ale i způsobu jejich výzkumu v úzkých výkopech pro inženýrské sítě bez možnosti rozšířit výzkum do plochy, zůstane jednoznačná interpretace těchto objektů velmi často otevřená až do doby dalšího výzkumu. Z 2. poloviny 13. a počátku 14. století bylo zastíženo 8 objektů, mezi nimiž jsou dva, u nichž lze zcela předběžně předpokládat funkci polozemnice (čp. 6, 7/III; obr. 11: G, H, K), 2 objekty zařazení studna – jímka (čp. 1/III; obr. 11: A, B), 2 objekty drobné (čp. 1/III, obr. 11: D) a 2 objekty neinterpretovatelné (čp. 1, 6/III; obr. 11: D, I). Polozemnice v pojetí středověké archeologie je terminus technicus pro zcela charakteristický typ archeologizované situace podzemní části stavby, který nemá žádný vztah k interpretaci výsledného vzhledu nadzemní části stavby. Diskuse, zda raně a vrcholně gotické polozemnice byly stavby jen s jedním

Obr. 8: Sněmovní čp. 1/III, Praha 1 – výzkum 16/95. Rozsah plošného výzkumu – nádvoří domu čp. 1B/III s přilehlou jednou místností, neohrožené plochy zkoumány nebyly. Šrafovaná plocha zničená objekty 14.–20. století převažuje rozsah plochy, kde mohly zůstat předlokační a lokační situace zachovány. Zaměření a kresba M. Müller.

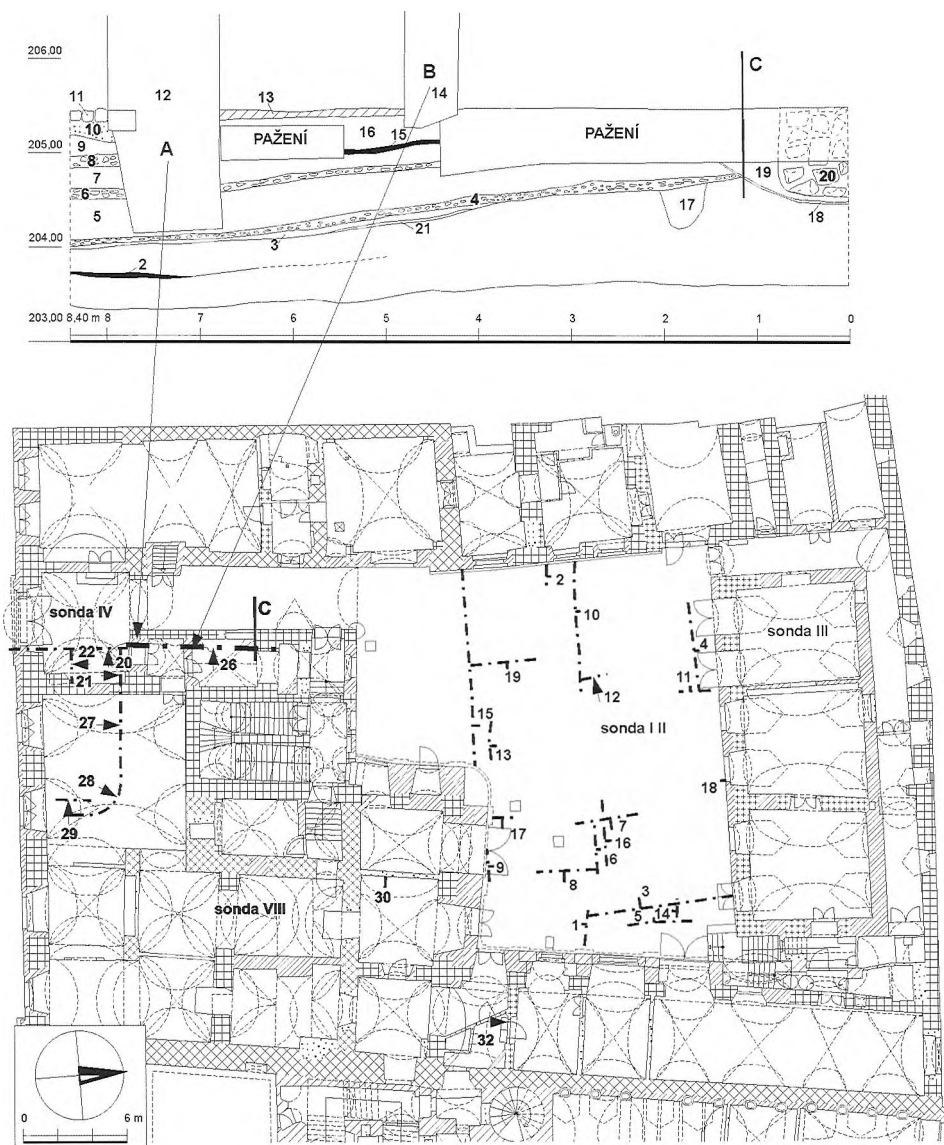
podlažím či byly patrové, ještě nedospěla ke svému konci. Nicméně některé z nálezů z významných měst jako Brno a Praha (Brno – konference *Urbes medii aevi* 2003, Brno; Praha – Nerudova čp. 211/III, výzkum 8/03, Čiháková nepubl.) byly původně jednoznačně patrem opatřeny.

V centrální třetině nádvoří čp. 7/III byl objeven v izolované sondě XVII blok dlouhý 1,6 m vrcholně středověké stratigrafie z komplikované, nesnadno interpretovatelné situace. Souvrství obsahuje nálezy 1. a 2. poloviny 13. století, obrysy objektů však z dochovaných fragmentů nevyplývají zcela jednoznačně. Stratigraficky mladší partie výplně leží v objektu, u něhož vzhledem k jeho hloubce okolo 1 metru a plochému dnu lze uvažovat jako o polozemnici. Bez výzkumu v ploše nelze zodpovědět otázku, zda řez 26 výzkumu 34/95 zastihl dva následně zahloubené objekty (polozemnice?, starší zaniklá okolo poloviny a mladší v pokročilé 2. polovině 13. století), či jen objekt jediný. Hloubka mladšího objektu 0,9 m vyplývá z rekonstruovaného povrchu v bezprostředním okolí sondy pro 2. pol. 13. stol. (Jadran cca 195,4 m n. m.). Ani v jediné vrstvě nebyla zastižena malta.

Stejně tak ani u zahloubených objektů (objektu) objevených na nádvoří čp. 6/III se nedá ani u jednoho z nich jednoznačně stanovit tvar, rozsah ani funkce. Nálezy z 2. poloviny 13. století na nádvoří čp. 6 pocházejí ze dvou míst vzdálených od sebe 4 m (14/94 – sondy II, XI). Oba objekty byly hlubší než 1 m. Jeden z nich, hlubší více než 1,5 m (sonda II; obr. 11: G), v sobě pravděpodobně obsahuje dřevěné konstrukční prvky. Pokračování objektů pod dnem obou sond zůstalo zachováno. Podle lokalizace a podobných výplní objektů je pravděpodobné, že na obou místech byly zastiženy zbytky objektu totožného, který by byl plošně rozsáhlý, a mohl by možná také náležet k tzv. polozemnicím. Ani ve výplni tohoto objektu nebyla nalezena žádná malta, na povrchu objektu v sondě XI je kumulace velkých opukových kamenů prošlých ohněm.

V čp. 1/III zůstaly z doby předhusitské dochovány spodní partie řady zahloubených objektů, popsanych v náleзовé zprávě v rámci horizontu H 6, prokazatelně náležejícímu do 1. poloviny 14., s přesahem do konce 13. století. Nejstarším z nich je objekt 5 výzkumu 16/95 (obr. 11: B), zhruba pravoúhlý se zaoblenými rohy, svažitými stěnami a plochým dnem, rozměrů 1,5x1,7 + x m a o hloubce 2 + x m (původní povrch na nádvoří čp. 1/III v době okolo r. 1300 není známý). Podle složení a zápachu odpadkových vrstev byl objekt 5 pravděpodobně odpadní jímkou, používanou a zanikající v době okolo přelomu 13. a 14. století. K objektu 5 časově přísluší objekt 10 (obr. 11: A), představující studnu kulatého průměru $d = 1,6$ m, nad hladinou vody obezděnou opukou, vyhloubenou minimálně 6,6 m hluboko do břidlicové skály (původní povrch neznámý). V 1. polovině 14. století zde také zanikly dva malé mělké objekty o průměru 0,3 a 0,7 m a jeden objekt hluboký 2 m o nerekonstruovatelných rozměrech (obj. 8; obr. 11: D), vesměs v trase výše zmíněné vedlejší cesty (16/95 horizont H 4), v 1. polovině 14. století tedy již zaniklé.

Na severním konci průjezdu čp. 6/III byla dokumentována výplň zahloubeného objektu, dochovaná v délce 0,5 m v drobném výkopu (14/94 sonda X, řez 17; obr. 11: I). Výkop nezastihl žádnou stěnu objektu, jen fragment výplně, kterou byl objekt po skončení funkce zasypán. Zanikl pravděpodobně planýrkou někdy po počátku 14. století, krátce před níž proběhla patrně brzy po počátku 14. století planýrka předchozí. Do zásypu zahloubeného objektu, z něhož stavba prořála hloubku 0,8 m aniž by dosáhla jeho dna, se dostal parvus Václava II. z let 1300–1305 (na řezu 17 má místo nálezu označení vrstva 5) a množství hrudek vypálené mazanice s občasnými uhlíky a vrstvou přepálených opukových kamenů.

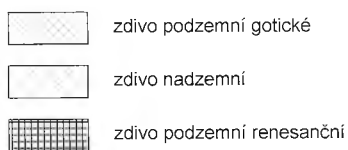
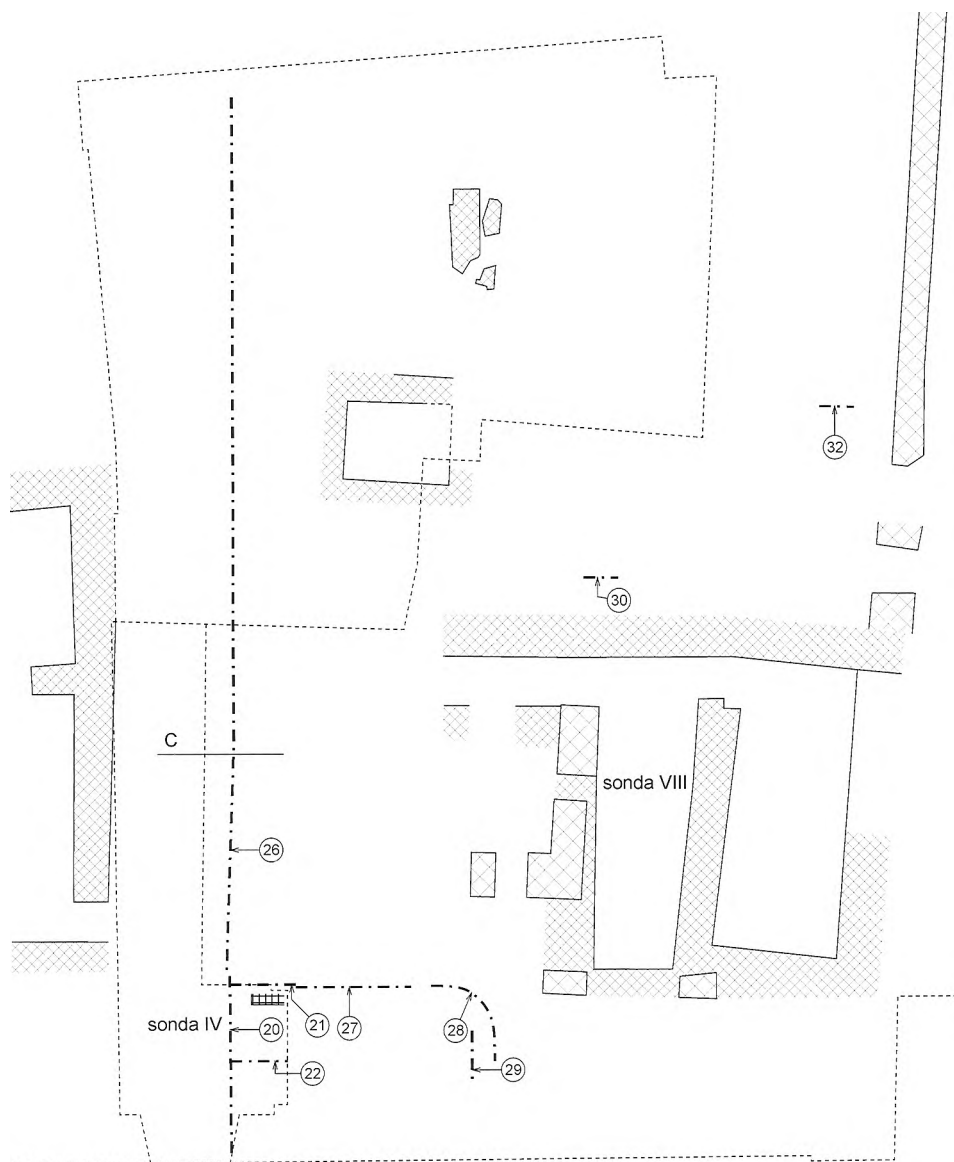

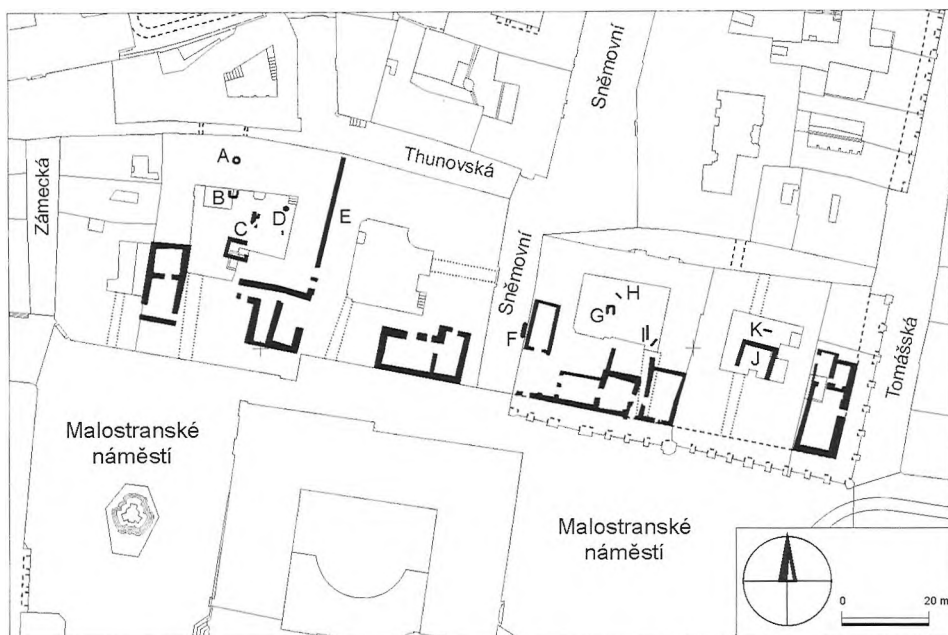
Obr. 9: Sněmovní čp. 1/III, Praha 1 – výzkum 16/95. Průběh nejstarší dlažby (vr. 4) z románského nálezového prostředí, buď románské nebo raně gotické, na řezu 26. (A) zdívo raně renesanční regulační čáry náměstí (linie E obrázku 5), (C) nejsevernější dochovaný bod dlažby vr. 4 na řezu 26. Na půdorysu zobrazena situace řezu 26 spolu s řezy 27–29 v prostoru bývalého loubí s nálezy identické dlažby. Půdorysně zobrazen i bod C. Šedě podbarven prostor nádvoří. Půdorys čp. 1B/III podklad SÚRPMO, profil a archeologické půdorysné zaměření M. Müller, digitalizace S. Matoušová.

Kamenný dům ze 14. století nebyl archeologicky jednoznačně prokázán žádný, byly však evidovány dva případy více či méně sporné. Prokazatelnější z nich byl zastižen na obou stěnách průkopu přes Sněmovní ulici jako předchůdce nárožního domu čp. 6/III a v systému vývoje lokality 11/96 byl označen jako zeď 51 celku 11/96 – SK 12 (obr. 11: F). Zeď je vyzděna z lomové opuky s ojedinělým použitím cihel (výška cihly 8 cm, délka 14 cm), pojivem však není malta, ale mazlavá šedohnědá hlína. Předstupuje 0,9 m západně před dnešní západní líc nadzemního zdiva paláce čp. 6/III, dochovalo se z ní 0,7 m výšky, patrně vesměs jako základové zdivo. Její datace vyplývá z analýzy stratigrafie v sousedství západního líce zdi. V řezu I zde schází základový vkop pro zeď 51, který by se odlišoval od sousední vrstvy 11 celku 11/96 – SK 10, ale přitom výkop pro zeď se rýsuje u spodku zdi 51 porušením spodní požárové vrstvy 53 celku SK 7, vyplněným materiálem vrstvy 11. Proto soudím na současnou dobu vzniku zdiva 51 a násypu vrstvy 11 celku 11/96 – SK 10, datovaného nálezy keramiky do 14. století. Základové zdivo dnešního paláce čp. 6/III bylo také zastiženo v obou řezech, jako opukové zdivo na maltu předstupující před líc nadzemního zdiva dnešního paláce v SV řezu o 0,48 m a v JV řezu o 0,14 m (11–96 celek SK 13).

Jako sporné bylo archeologickým výzkumem dokumentováno obvodové zdivo sklepa v čp. 7/III, které je v systému archeologického vývoje nádvoří označeno jako SK 25 a bylo zastiženo řezy 22 a 23 (obr. 11: J). Od doby barokní přestavby se tento sklep nachází pod nádvořím v pásu 4. travě, zaklenutý smíšenou klenbou, která zrušila portál od jihu, spojující ho s mohutným prostorem klenutým na střední pilíř polygonální formy. Podle archeologických profilů dům SK 25 stál po východní straně otevřeného prostranství – patrně uličky. Ačkoliv dům včetně klenby sklepa byl při barokní přestavbě stržen planýrkou pro stavbu paláce, probíhající v hloubce 1 m (195,9 Jadran) pod dnešním povrchem nádvoří, obvodové zdi jeho sklepa zůstaly zachovány a sklep po novém zaklenutí slouží dodnes. Dle J. Muka náležel k západnímu domu na parcele čp. 7 zvanému Bašta a byl starší než výstavba jižní velké sklepní prostory ve 3+4. travě klenuté na střední pilíř někdy okolo roku 1500 či o něco dříve, rozhodně v pozdní gotice, někdy koncem 15. století (*Muk 1994*, 19, 23). Archeologicky byl sledován vnější líc jeho zdiva, propojený se dvěma profily na zdivo kolmými. Výsledkem je konstatování, že v jeho opukovém zdivu je sice patrně rozhraní v úpravnosti vnější stěny zdi, ale je sporné, zda tento rozdíl je odrazem přechodu zdiva základového ve zdivo nadzemní. V řezu 23 toto rozhraní plynule navazuje na povrch celku SK 21 z počátku 14. století. Protějščí řez 22 je však podstatně hůře srozumitelný, a proto nelze vznik kamenného domu po počátku 14. století potvrdit. V době vzniku nejmladší úpravy uličky břídlíci na pískovém loži již dům stál. Přesnější údaje k době vzniku domu SK 25 ani stavebně historický, ani archivní, ani archeologický výzkum není schopen poskytnout. Nápadná je však osová orientace sklepa SK 25, mírně odlišná od orientace os sklepních prostor podél náměstí i od průběhu uliční čáry. V rámci sklepů východního bloku náleží svou hloubkovou lokalizací na parcele, ve smyslu vzdálenosti od dnešní uliční čáry náměstí, ke třem stejně severně vysunutým prostorům. Na shodné hloub-

⇒ **Obr. 10:** Sněmovní čp. 1/III, Praha 1 – výzkum 16/95. Lokalizace gotických zdí na parcele čp. 1B/III zjištěných stavebně historickým a archeologickým (prostor dvora) výzkumem. Zobrazeno i renesanční zdivo se západním lícem v archeologické sondě IV. Podle podkladu SÚRPMO zobrazil M. Müller.

Obr. 11: Severní fronta Malostranského náměstí se zobrazením objektů doby předhusitské ve spojení s dispozicí gotických kamenných konstrukcí (s vynecháním sklepů čp. 7/III). (A) Sněmovní čp. 1B/III, výzkum 16/95 – studna, zánik po počátku 14. století; (B) Sněmovní čp. 1B/III, výzkum 16/95 – jímka, zánik po počátku 14. století; (C) Sněmovní čp. 1B/III, výzkum 16/95 – archeologickým výzkumem objevený gotický sklípek, blíže nedatovatelný, a zbytky parcelních zdí; (D) Sněmovní čp. 1B/III, výzkum 16/95 – dva drobné objekty (na jihu) a neinterpretovatelný, plošně drobný fragment 2 m hlubokého objektu, zánik v 1. polovině 14. století; (E) Sněmovní čp. 1B/III – gotická zeď, dokumentovaná stavebně historickým průzkumem, dělicí prostor, který ještě v roce 1420 byl jedním městíštěm; (F) Sněmovní ulice p.p.č. 1009, výzkum 11/96 – zdívo předchůdce dnešního domu čp. 6/III; (G) Malostranské náměstí čp. 6/III, výzkum 14/94, řezy 2+3+5 – polozemnice?, zánik 2. polovina 13. století; (H) Malostranské náměstí čp. 6/III, výzkum 14/94, řez 18 – objekt identický s bodem G ?; (I) Malostranské náměstí čp. 6/III, výzkum 14/94, řez 17 – neinterpretovatelný objekt s mincí počátku 14. století; (J) Malostranské náměstí čp. 7/III, výzkum 15/94 + 34/95 – dochovaný sklepní prostor neznámého stáří, u něhož není vyloučen vznik v 14. století, starší než konec 15. století; (K) Malostranské náměstí čp. 7/III, výzkum 15/94 + 34/95, řez 26 – polozemnice? zánik 2. polovina 13. století. Polohopisný obsah byl odvozen z katastrální mapy. Zaměření M. Müller, M. Heini, zobrazení M. Müller, digitalizace M. Ďurica.

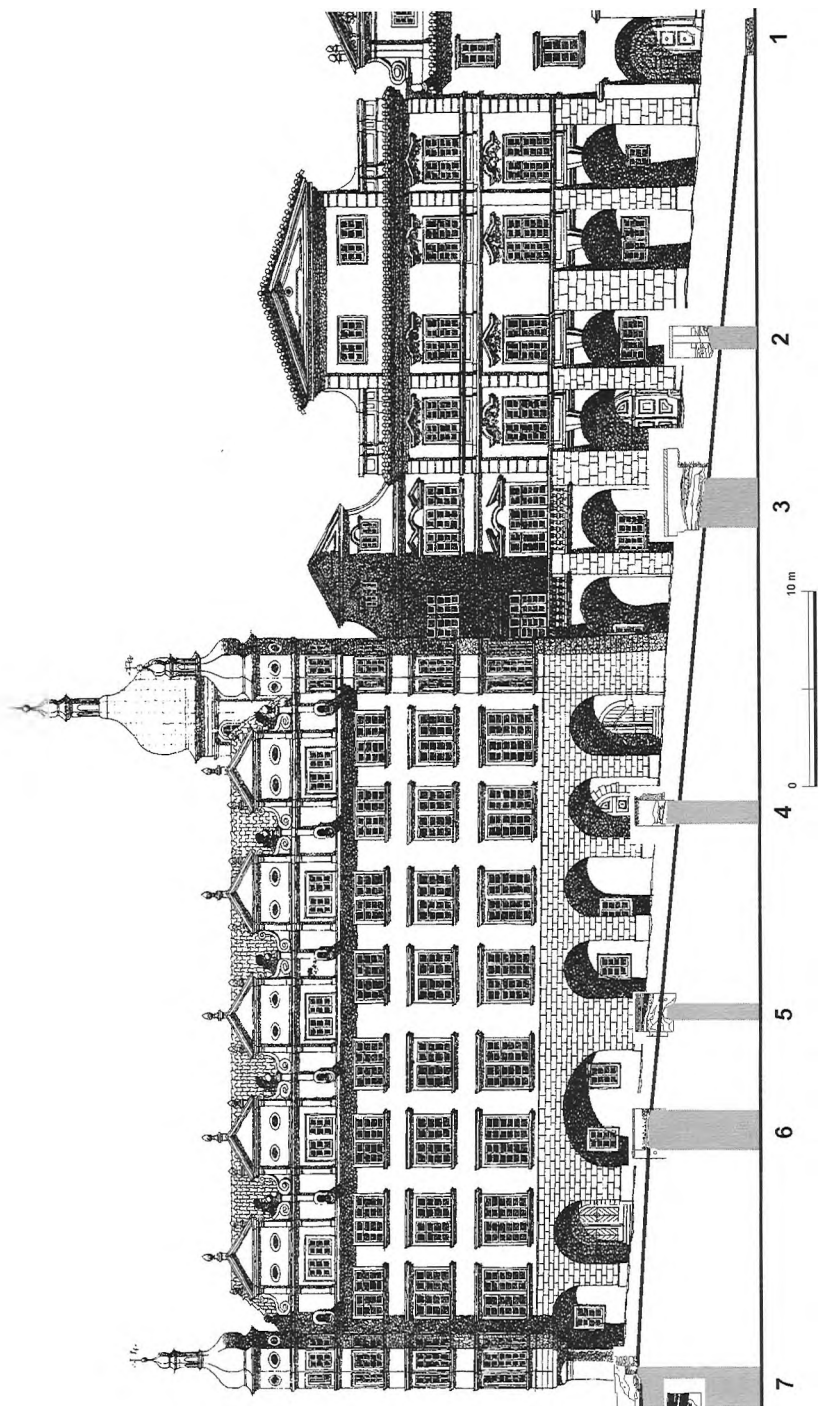
kové lokalizaci jako dům SK 25 leží na sousední parcele čp. 6/III výše zmíněný objekt (obr. 11: I), do jehož výplně se dostala mince Václava II.

Jak je zřejmé, ze zahloubených objektů z 2. poloviny 13. a počátku 14. století se dochovaly fragmenty spodních partií, jejichž nejspodnější části na nádvořích čp. 6 a 7/III dokonce přežily i rekonstrukci z let 1994–95 pro potřeby Parlamentu a jsou zachovány pro budoucnost. Povrchové historické terény jsou však mnohem zranitelnější. Pokud se nějaké terény z doby lokace v severní zástavbě náměstí dochovaly, lze je očekávat pouze

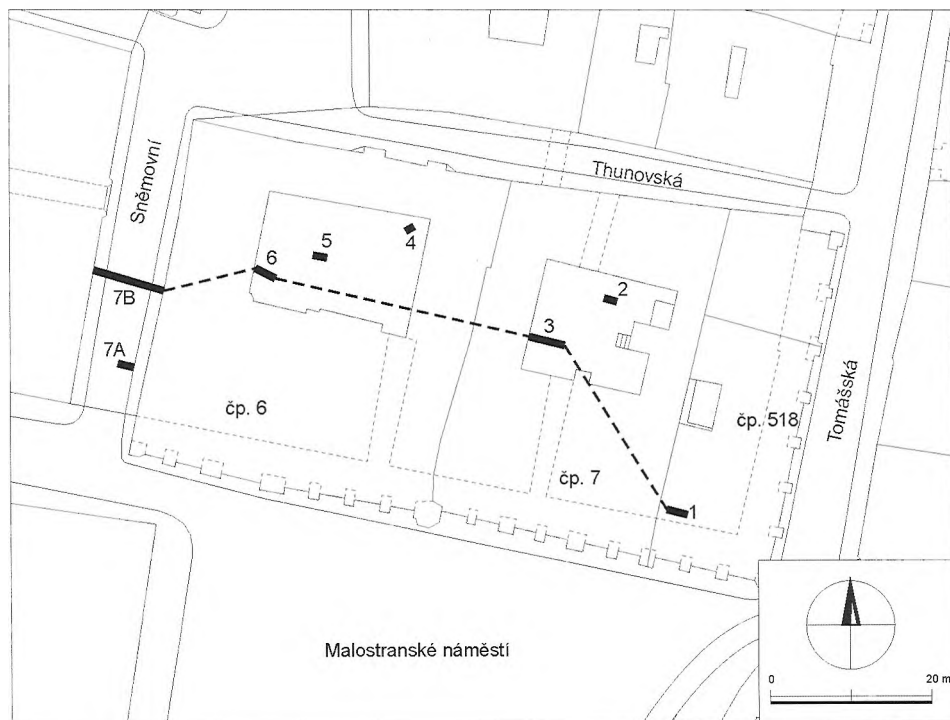
v nepodsklepené severní partii paláce čp. 7/III a v její jižnější části paláce čp. 1B/III. Dům čp. 518 je zcela podsklepen, historické nadloží v prostoru paláců čp. 1+6/III zcela podlehlo několika výrazným planýrkám.

Analýzou archeologických situací zkoumaných na nádvořích paláců čp. 6 a 7/III se projevila výrazná podoba planýrek na tvorbě i stavu dochování historických stratigrafií. V západní čtvrtině nádvoří čp. 7/III jako na jediném místě podél severní fronty Malostranského náměstí zastihl archeologický výzkum fragmenty pohřbených historických povrchových terénů dosahujících až do doby vzniku českého státu. Skutečnost, že mezi dochovaným povrchem podloží po středohradištní planýrce v 9. století (čp. 7/III – SK 2) a povrchem z konce 12. století (čp. 7/III – SK 14) je v nejužším místě rostlé stratigrafie jen 0,41 m výšky, svědčí jednoznačně o velkých terénních úpravách, které tuto partii Malé Strany postihly. Planýrky se projevují i hiáty v plynulosti sledu keramických souborů z jednotlivých časových úseků stratigrafie. V nálezech i v terénních vrstvách do počátku 14. století jsou v prostoru hypotetické uličky v čp. 7/III prokazatelně minimálně čtyři planýrky, z nichž po středohradištní planýrce z 9. století je nejvýraznějším zásah z doby románské (SK 13) a z doby asi okolo roku 1300.

Důvody k realizaci velkých plošných planýrek mohly být různé. Cílem planýrky nemusela být jen snaha získat plochý obyvatelný prostor, ale mohla jím být i potřeba získat zeminu jako stavební materiál – např. při stavbě dřevohlíněného tělesa hradby. Tak si vysvětlují velký plošný zásah projevující se v čp. 7/III, vedle nádvoří i v sondě v průjezdu do Thunovské ulice (15/94 – sonda V), realizovaný před usazením vrstev celku 34/95 – SK 3 z konce 9. století, doprovázených keramikou z doby používání límcovitého okraje ústí (Čiháková – Havrda 2002b, 36). Již tento středohradištní plošný zásah negativně ovlivnil naše možnosti poznat původní raně historický georeliéf sledovaného území, v němž se dodnes výrazně projevuje výškový rozdíl mezi nádvořím čp. 7/III a sousedním domem čp. 518/III. Zatímco západně od domu čp. 518/III nezůstal nikde půdní typ zachován a v JZ čtvrtině nádvoří čp. 7/III je nejvyšší dochovaná kóta podloží 195,0 (Jadran), oproti původnímu stavu o neznámou hodnotu snížená (obr. 12: bod 3), v domě čp. 518/III se podařilo v šachtě do podlahy sklepa (obr. 12: bod 1) objevit spodní partii půdního typu na úrovni 192,2 (Jadran), což nasvědčuje povrchu půdního typu na výšce 192,5–193,0 (Čiháková – Havrda 2002c, 9). O příslušnosti nálezu této vrstvy půdního typu době historické svědčí jeho srovnání se zjištěným povrchem půdního typu v Malostranské besedě čp. 35/III na kótě 191,25 (Jadran), na níž se vyvíjela stratigrafie od 9. století (Čiháková 1996, 156). Mezi domem čp. 518/III a nádvořím paláce čp. 7/III tak muselo existovat převýšení minimálně 2,5 m, které mohlo být středohradištní planýrkou mírně redukováné. O způsobu jeho dalšího zarovnávání nemáme žádné údaje. Pokračování svahu dále na západ od čp. 7/III je dochované jen v upravené – snížené formě, o něco strmější než svah dnešní. Obrázkem 12 presentovaný vcelku plynulý svah je pouhým vymezením linie minimálního sklonu podloží. Je historicky nereálný, neboť výsledkem raně (v čp. 7/III) a vrcholně (čp. 6/III, Sněmovní) středověkých úprav nebyl plynulý svah, ale sled teras pro jednotlivé domy, z nichž se podařilo vymezit dvě v dnešním čp. 6/III (obr. 14). Určitým vodítkem pro odhad výšky terénu v době před 14. stoletím může být hloubka zahloubené jámy (obilnice?) zaniklé v 1. polovině 10. století, jejíž dno na kótě 195,64 (Jad-

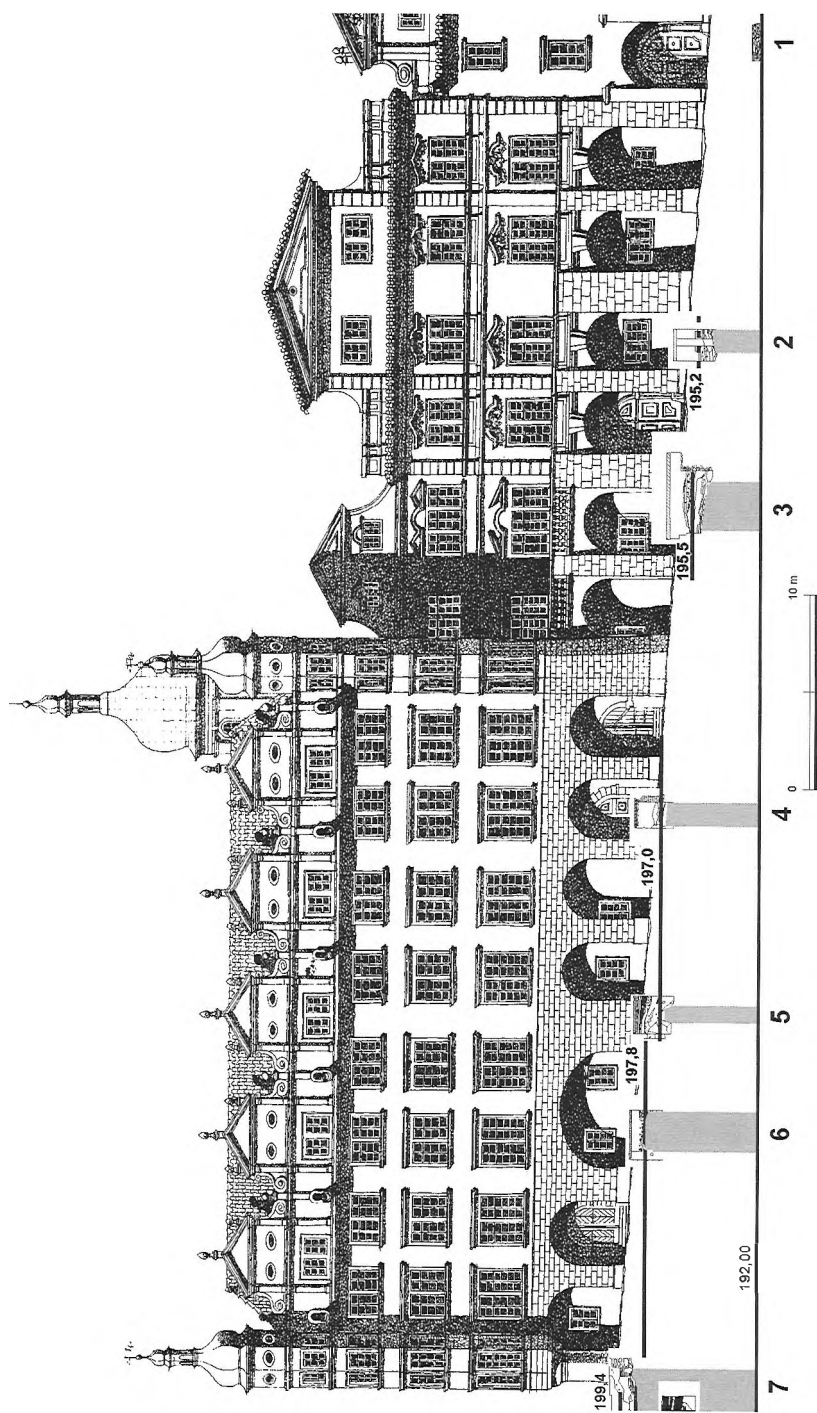
⇐ **Obr. 12:** Východní blok severní fronty Malostranského náměstí – interpolovaný profil podloží. Rostlé podloží (vyznačené šedě) s povrchem na kótách daných pozdějšími úpravami, vymezujícími minimální možnou výšku původního svahu. Raně historická úroveň je rekonstruovatelná na jediném místě – těsně nad úrovní sloupce bodu 1 v čp. 518/III. Do podkladu *Hlavsa – Vančura 1983*, obr. VIII, mezi str. 64/65, s korigovaným sklonem chodníku podlouhí dle měření M. Müllera, digitalizoval M. Ďurica, zaměření archeol. profilů M. Müller.

Obr. 13: Východní blok severní fronty Malostranského náměstí – lokalizace archeologických profilů použitých do interpolovaného profilu podloží zobrazeného obr. 12 a 14: (1) čp. 518/III, výzkum 32/94, řez 20; (2) čp. 7/III, výzkum 34/95, řez 26; (3) čp. 7/III, výzkum 34/95, řez 23; (4) čp. 6/III, výzkum 14/94, řez 13; (5) čp. 6/III, výzkum 14/94, řez 3; (6) čp. 6/III, výzkum 14/94, řez 4; (7A) čp. 6/III, výzkum 14/94, řez 14; (7B) ulice ppč. 1009, výzkum 11/96, řez 1. Polohopisný obsah byl odvozen z katastrální mapy. Zaměření M. Müller, digitalizace M. Ďurica.

ran) dosahuje do hloubky 4 m od dnešního povrchu (obr. 15) a 3 m od sníženého povrchu podloží v překopu Sněmovní ulice výzkumem 11/96 (198,57 Jadran).

Výzkum na nádvoří čp. 7/III zjistil, že velké plošné planýrky probíhaly také při odstraňování škod způsobených požáry. Takto cílený zásah proběhl v severní frontě náměstí na počátku 14. století. Někdy v té době zachvátil část Malé Strany velmi silný požár, jehož stopy na hroudách mazanice s povrchem slinutým do sklovité, někde až porézní struskovité hmoty zastihl výzkum J. Zavřela v čp. 257/III spolu s velkou kolekcí keramiky (vý-

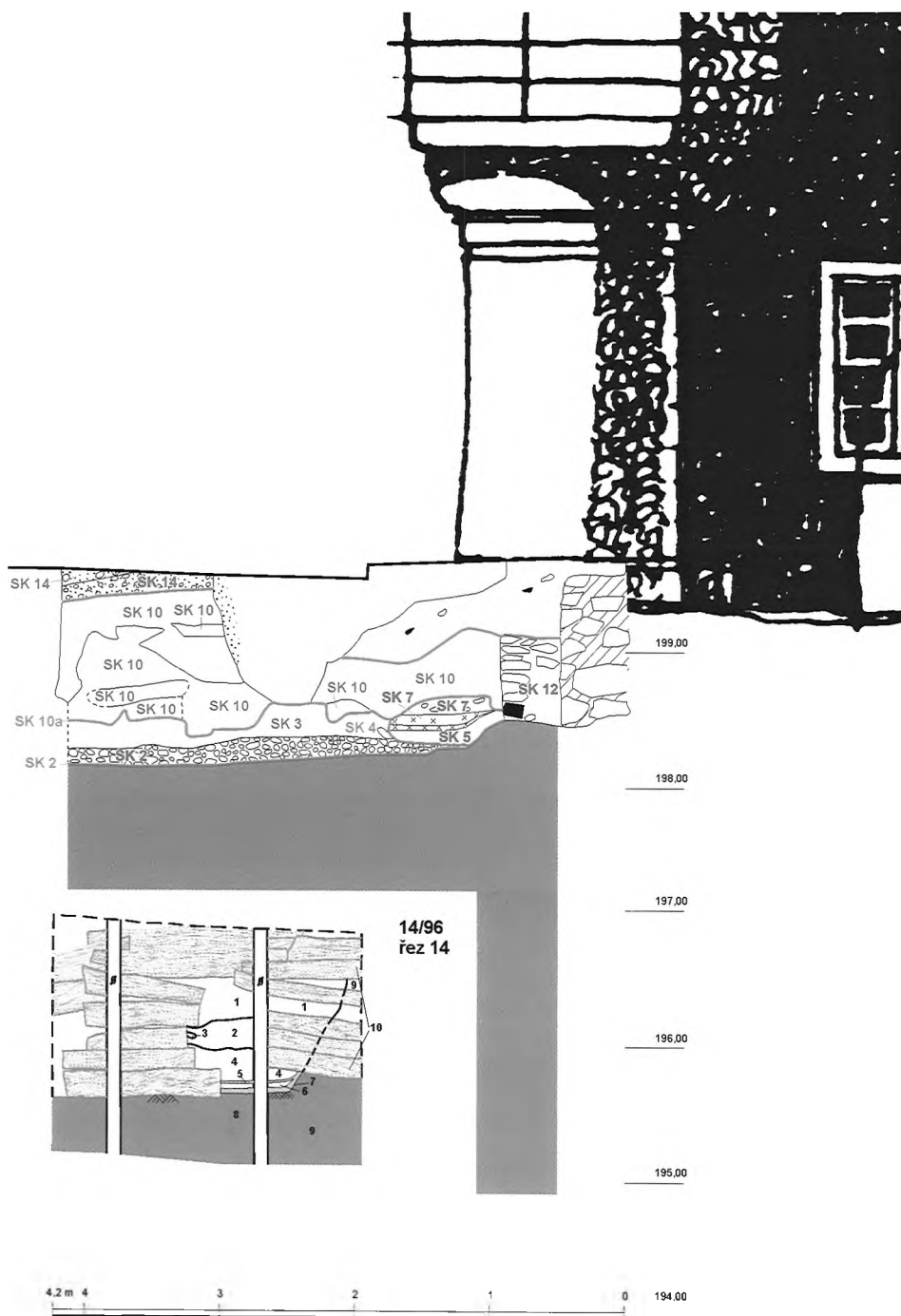
⇒ **Obr. 14:** Východní blok severní fronty Malostranského náměstí – profil podloží ve sledu několika terasovitě uspořádaných městišť a komunikací (body 3, 7) pro dobu 14. století. Vynikne zejména rozdělení paláce čp. 6/III na dva domy. Výška povrchu terénu ve 14. století v bodě 2 není známa, čárkovaná linie pro tuto parcela vyznačuje výšku minimální možnou. Autorství stejné jako u obr. 12.

zkum PÚPP 18/98+99 nepubl., za laskavé svolení k citaci děkuji). Stopy po stejně starém, proto patrně identickém požáru byly zjištěny v místě veřejné silnice ve Sněmovní ulici a na nádvoří v čp. 7/III (analýza Čiháková – Havrda 2002b, 34/95 – celek SK 19) v místě hypotetické uličky, dále v čp. 7/III v prohlubni nad zásypem zahloubeného objektu 2. pol. 13. století a v sondě V v průřezu do Thunovské ulice. Při požáru na bývalý povrch napadal běžný okrový výmaz dřevěných staveb – žlutě okrová cihlářská hlína („mazanícový jíl“), více či méně vypálený do stavu mazanice. Lokálně je tato výmazová hmota překryta ojedinělými spálenými dřevy. V čp. 7/III se dochovala jen na místech mírně propadlých oproti okolí, v čp. 6/III je v objektu spolu s mincí Václava II. Někde je dochováno až černohnědé propálení pod povrch spodní vrstvy (čp. 7/III – sonda V). K intenzivnímu ohni došlo v čp. 7/III na kótách 195,5 (JZ nádvoří) – 195,20 (sonda V, Jadran).

Východní část dnešního nádvoří čp. 6/III byla radikálně zasažena také někdy okolo počátku 14. století. Nejpozději v té době došlo k odkopání téměř celého nadloží a nivelizaci úrovně terénu na výšku cca 197,0 (Jadran). Brzy poté byla provedena nová terénní úprava na kótě 197,1, při níž pravděpodobně zanikl výše zmíněný objekt s mincí Václava II. Pravděpodobně současně s úpravou V dvora byl upraven i dvůr Z, kde byla „úroveň zkázy“ dána kótou cca 197,80. Na zplanýrované úrovni 197,0 m n. m. východní parcely čp. 6/III se počala vršit nová, vrcholně středověká stratigrafie 14. století. Souvislost některé z planýrek v čp. 6/III s úklidem po požáru z počátku 14. století je pravděpodobná, ale není možné ji potvrdit pro absenci intaktních stop působení ohně na původním povrchu.

Při řešení problému vzhledu rané gotického města za použití retrospektivní metody vyvstává otázka klíčových momentů, při nichž mohlo dojít v organizaci tohoto prostoru k výraznějším změnám. Při zpětném pohledu jsou prvním z nich 30.–50. léta 15. století po vypálení Malé Strany v době husitských válek. Vypálená, často pustá městiště ztratila majitele nebo jejich zájem a jejich plochy se staly majetkem města. Z archivních záznamů reprodukováných M. Vilímkovou nevyplývá, že by se ze zástavby severní fronty náměstí v rukou města ocitl současně větší celistvý areál, který by bylo možné v té době přeparcelovat. Přesto tuto možnost nelze zcela vyloučit při sledování majetkových převodů střední parcely v čp. 1/III, která byla do roku 1420 intaktní v rukou jednoho majitele, ale v roce 1452 je v rukou jeho syna jen západní díl parcely, zatímco východní díl z neznámého důvodu patří obci.

Starší změnu ve vzhledu této části města je možné konstatovat na základě archeologických bodů. V určitém časovém odstupu od požáru z počátku 14. století došlo k výrazným proměnám. Po požáru vzniklo v místě hypotetické uličky v čp. 7/III souvrství označené jako celky 34/95 – SK 21–24. Je pravděpodobné, že náleží jedné dlouhodobější stavební akci z 1. poloviny 14. století, při níž došlo k velkým přesunům zeminy a výraznému poškození starších historických terénů. Jejich odkopání a rozproštění do plochy je ilustrováno např. výrazným zastoupením druhotně přemístěných nálezů od počátku 10. do 13. století ve vrstvách vzniklých při této akci. Také v prostoru ulice Sněmovní došlo v urči-

⇐ **Obr. 15:** Západní nároží východního bloku severní fronty Malostranského náměstí u Sněmovní ulice – detail obrázku 14 bod 7. Promítnutí řezu 1 výzkumu ulice 11/96 do linie loubí (kde je povrch nižší než v místě řezu 1) a jeho výškové propojení s nálezem pravděpodobné obilnice na řezu 14 výzkumu 14/94. Šedě vyznačen rostlý terén. Nula na srovnávací rovině je svislice nadzemního zdiva paláce čp. 6/III. Zaměření archeologických profilů M. Müller, digitalizace M. Ďurica.

té době po požáru z počátku 14. století, ale stále ještě v rámci 14. století, ke zřetelné změně. Úprava označená jako celky 11/96 – SK 10 + 11, spočívala v záměrném, plošně rozsáhlém výkopu (dno výkopu 198,31–198,60 Jadran), kterým byl odstraněn povrch silnice 14. století a svrchních cca 0,5 m souvrství pod povrchem. Nahradily je hroudy přemístěné podložní okrové svahoviny, nasypané i nad úroveň tehdejšího povrchu ulice, který navýšily o 0,3–0,4 m. Na otázku po důvodu zvýšení povrchu na úroveň 199,35 (SZ)–199,46 (SV, Jadran) nedokážeme najít odpověď. Není ani jasné, zda navýšení (jen) vyplňovalo úvozovitou prohlubeň cesty, která by tak byla původně celkově hlubší než dochovaná spodní část zahluubení 0,3 m, a zarovnávalo ji do nivelety s okolním terénem, nebo zda je výsledkem širšího záměru a stanovuje nějaké nové nivó nejen pro ulici, ale i pro okolní zástavbu. V případě první možnosti by se razantně měnil vzhled ulice i způsob a pravidla pohybu po jejím povrchu. Druhé možnosti by mohla nasvědčovat výše zmíněná stavba základové zdi na hlinu v době zasypávání silnice přemístěným podložím celků 11/96 – SK 10 + 11 ve 14. století, náležející nejstarší archeologicky zastižené stavbě v linii Z obvodového zdiva paláce čp. 6/III, jeho předchůdci ze 14. století.

Archeologickým výzkumem bylo zjištěno, že stopy původní lokační výstavby 2. poloviny 13. století jsou sice v zástavbě severní fronty Malostranského náměstí zachovány, ale jen velmi fragmentárně, a to jak z hlediska půdorysu, tak hloubkových partií, z nichž se dochovaly jen ty nehlubší. Záchraný charakter archeologického výzkumu měl za následek spíše pouhou registraci těchto objektů a jejich průzkum odsunul do budoucnosti. Bez srovnání s jinými založeními Přemysla Otakara II. odpověď na sledovanou otázku z hlediska velikosti a členění parcel, komunikační sítě a charakteru zástavby nebude možná. Snaha zjistit původní rozsah obou bloků a regulační čáru raně gotického náměstí nebyla úspěšná, je však zřejmé, že při původním založení byla dispozice uliční sítě výrazně velkorysejší, než jak ji známe dnes. Nepodařilo se prokázat, zda linie raně renesanční uliční čáry náměstí byla současně linií gotickou, nebo zda linie raně a vrcholně gotická byla o jeden pás loubí (cca 3–5 m) severněji. Na základě archivních zpráv je zřejmé, že původní rozsah Thunovské ulice byl ve východním bloku o jeden pás loubí podél jižní strany ulice širší, v bloku západním také proběhly stavební změny, i když nevíme, do jaké hloubky. Patrně o jeden pás loubí při severozápadní čáře ulice byla u čp. 1A/III širší i dnešní Sněmovní ulice. V důsledku renesančního (?) zplanýrování nádvoří paláce čp. 1B/III není možné jednoznačně vyloučit, že lokované město převzalo dispozici významné severojižní komunikace z románského nálezového prostředí, objevené podél východního okraje nádvoří. Podobně nelze stanovit vztah mezi kameny zpevněným prostranstvím, také z románského nálezového prostředí, zasahujícím do hloubky cca 7 m severněji za raně renesanční regulační čáru, a prostorem raně gotického náměstí.

Výzkum při rekonstrukci objektů pro potřeby Poslanecké sněmovny PČR probíhal na parcelách z archeologického hlediska velmi těžce poškozených jak vrcholně středověký-

mi planýrkami, tak od poloviny 13. století nepřetržitým používáním parcel k obytným účelům, majícího za následek vedle rozsáhlé činnosti při výstavbě vlastních budov i vznik husté sítě opakovaně budovaných inženýrských zařízení. Časová tíseň stavby velmi nepříznivě ovlivnila množství a kvalitu informací výzkumem podchycených a zdokumentovaných. Při rekonstrukci areálu proběhl velmi precizní interdisciplinární výzkum, jehož výsledkem pro časové období rané a vrcholné gotiky jsou předložené závěry, které naznačují otázky a základní strategii pro výzkum při budoucích zemních zásazích. Lze jen litovat, že scházela koordinace mezi výzkumy stavebně-historickým a archeologickým a stavbou. Možná snad, že kdyby místo interdisciplinárního výzkumu probíhala interdisciplinární spolupráce, mnohé z výše uvedených výsledků výzkumů, které jsou spíše jen doteky než vyřešením dané otázky, nemusely zůstat tak široce otevřené.

Literatura

- Čarek, J. 1964: Praha v období raného a vrcholného feudalismu do roku 1341. In: *Janáček, J. a kol., Dějiny Prahy*. Praha.
- Čiháková, J. 1996: Archeologická dokumentace v prostoru Malostranské Besedy. *Archaeologica Pragensia* 12, s.153–161.
- 1999: Malá Strana od pravěku do vrcholného středověku. In: *Vlček, P. a kol., Umělecké památky Prahy – Malá Strana*. Praha 1999, 11–27.
- 2003: Praha 1-Malá Strana, Sněmovní ppč. 1009, nálezová zpráva o výzkumu 11/96 PÚPP. Uloženo archiv ARÚ AVČR Praha čj. 7990/03.
- Čiháková, J. – Havrda, J. 1995a: Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí a) Čp. 6/III – palác Smiřických. In: *Dragoun a kol. Archeologický výzkum v Praze v letech 1992–1994. Pražský sborník historický* 28, 225–226.
- 1995b: Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí b) Čp. 7/III. In: *Dragoun a kol. Archeologický výzkum v Praze v letech 1992–1994. Pražský sborník historický* 28, 226.
- 1998: Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí čp. 7/III. In: *Dragoun a kol. Archeologický výzkum v Praze v letech 1995–1996. Pražský sborník historický* 30, 262.
- 2002a: Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí čp. 6/III, nálezová zpráva o výzkumu 14/94 PÚPP. Uloženo NZ archiv ARÚ AVČR Praha čj. 7884/02.
- 2002b: Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí čp. 7/III, nálezová zpráva o výzkumu 15/94 PÚPP. Uloženo archiv NZ ARÚ AVČR Praha čj. 7885/02.
- 2002c: Praha 1-Malá Strana, Tomášská čp. 518/III, nálezová zpráva o výzkumu 32/94 PÚPP. Uloženo archiv NZ ARÚ AVČR Praha čj. 8760/02.
- Čiháková, J. – Zavřel, J. 1997: Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí čp. 1/III, nálezová zpráva o výzkumu 16/95+96 PÚPP. Uloženo archiv NZ ARÚ AVČR Praha čj. 6736/97.
- 1998: Praha 1-Malá Strana, Sněmovní čp. 1/III. In: *Dragoun a kol. Archeologický výzkum v Praze v letech 1995–1996. Pražský sborník historický* 30, 265.
- Hlavsa, V. – Vančura, J. 1983: Malá Strana / Menší Město pražské. Praha.

- Libal, D.* 1983: Architektura doby románské + architektura doby gotické. In: *Poche E. a kol.*, Praha středověká. (Čtvero knih o Praze) 53–119, 167–356, Praha.
- 1984: Historicko-urbanistické i architektonické poznání raně středověké Prahy. *Archaeologica Pragensia* 5, 7–37.
- Muk, J.* 1966a: Stavební historie domu Malostranské náměstí čp. 6/III, Praha 1. Pasportizace SÚRPMO, 64–68.
- 1966b: Stavební historie domu Malostranské náměstí čp. 7/III, Praha 1. Pasportizace SÚRPMO, 44–48.
- 1966c: Stavební historie domu Tomášská čp. 518/III, Praha 1. Pasportizace SÚRPMO, 21–23.
- 1994a: Praha-Malá Strana čp. 6/III, stavebně historický průzkum (sondážní). SÚRPMO. Praha.
- 1994b: Praha-Malá Strana čp. 7/III, bývalý Šternberský palác. Doplnující stavebně historický průzkum při příležitosti rekonstrukce. SÚRPMO. Praha.
- 1994c: Praha-Malá Strana čp. 518/III. Doplnující stavebně historický průzkum při příležitosti rekonstrukce. SÚRPMO. Praha.
- Pavlík, M.* 1968: Stavební historie domu Sněmovní čp. 1/III, Praha 1. Pasportizace SÚRPMO, 41–49.
- 1995: Stavební historie domu Sněmovní čp. 1/III, Praha 1.
- Vilímková, M.* 1966a: Dějiny domu Malá Strana čp. 6/III. Pasportizace SÚRPMO, Praha, 1–45.
- 1966b: Dějiny domu Malá Strana čp. 7/III. Pasportizace SÚRPMO, Praha, 1–23.
- 1966c: Dějiny domu Tomášská čp. 518/III, Praha 1. Pasportizace SÚRPMO, 1–19.
- 1968: Dějiny domu Sněmovní čp. 1/III, Praha 1. Pasportizace SÚRPMO, 1–22.